

บทที่ ๔

วิเคราะห์คุณค่าและอิทธิพลของบทสวดมนต์พระคาถาชินบัญชร ที่มีต่อความเชื่อในสังคมไทย

สังคมไทยถือได้ว่าเป็นสังคมที่มีความเชื่อที่เป็นเอกลักษณ์แม้ว่าจะมีความเป็นพหุนิยมคือการเชื่อที่หลากหลายแต่ถึงกระนั้นสังคมไทยก็รู้จักการปรับประยุกต์ความเชื่อดังกล่าวให้สอดคล้องกัน หรือให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน โดยมีแกนกลางของความเชื่อมาจากวัฒนธรรมของพระพุทธศาสนาและตัวเนื้อหาของพระพุทธศาสนาเองที่ถือได้ว่าเป็นรากฐานที่สำคัญของระบบวัฒนธรรมของสังคมไทย^๑ ดังที่เราจะพบว่าประเพณีวัฒนธรรมหรือระบบความเชื่อต่างๆ ในสังคมไทยไม่ว่าจะเป็นประเพณีการเกิดการตายหรือการดำเนินชีวิตอื่น ๆ แม้ว่าจะมีระบบความเชื่ออื่น ๆ ความเชื่อเรื่องศาสนาพราหมณ์ความเชื่อในเรื่องของศาสนาดั้งเดิม (Primitive Religions) เป็นต้น^๒ ประกอบกับอยู่แต่ในความเชื่อดังกล่าวเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมก็จะพบว่ามีความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาแทรกอยู่เสมอ

อนึ่ง หากเราจะพิจารณาถึงเฉพาะความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาแล้ว เราจะพบว่านอกจากคนไทยจะมีความเชื่อเรื่องของคำสอนอันถือได้ว่าเป็นแก่นของศาสนาแล้วก็ยังมีความเชื่อในเรื่องอื่นๆ ที่จะมาประกอบเข้ากับคำสอนนั้น ๆ ด้วย เช่น เชื่อว่าศีล การทำบุญ จะได้รับความสุข นอกจากนั้นก็ยังเชื่อว่า การอ้างถึงคุณธรรมที่มีของศาสนาคือองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยการสวดมนต์ก็ถือได้ว่าเป็นความเชื่อหนึ่งที่ผู้สวดหรือผู้กล่าวถึงนั้นจะพึงได้รับของอันสูงสุดคือความสวัสดิได้^๓ แม้ว่าลักษณะความเชื่อดังกล่าวจะมีความคล้ายคลึง หรือมีผู้เข้าใจพระพุทธศาสนาได้ลอกเลียนแบบหรือได้รับอิทธิพลมาจากวิธีการของศาสนาพราหมณ์

^๑พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตโต), พระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นรากฐานแห่งการศึกษาไทย, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๔), หน้า ๒๗.

^๒มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย หน่วยที่ ๑ - ๗, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, ๒๕๔๕), หน้า ๑๗ - ๑๘.

^๓วสิน อินทสระ, สวดมนต์เพื่ออะไร, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๘), หน้า ๓๕.

ก็ตาม^๕แต่ถึงอย่างนั้นการสวดมนต์เพื่อเป็นการเปล่งวาจาสรรเสริญคุณของพระรัตนตรัยนั้นก็มิได้ถือว่าเป็นการอ้อนวอนเหมือนกับการอ้อนวอนเทพเจ้าแต่อย่างใด จะเป็นก็แต่เพียงการเอ่ยหรืออ้างถึงคุณความดีที่พระพุทธองค์ทรงมีอยู่เท่านั้น โดยมุ่งหวังสิ่งที่เป็นสารประโยชน์ก็คือ (๑) จิตใจที่เป็นสมาธิ (๒) การบำบัดความเกียจคร้าน และ (๓) สร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นกับพระศาสนา เป็นต้น^๖ เพราะการถึงหรือการเข้าถึงด้วยการเอ่ยนามพระรัตนตรัยก็ถือว่าการเข้าถึงอันประเสริฐดีกว่าการยึดเอาสิ่งอื่นเป็นสาระ เช่น ภูเขา ป่าไม้

สำหรับสังคมไทยนั้นมีความเชื่อต่อบทสวดมนต์ต่างๆ เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในบางครั้งถึงกับอ้างว่าการพร่ำบ่นบทสวดมนต์บางบทเป็นประจำจะสามารถยังประโยชน์ให้เกิดกับผู้สวดใน ๒ ประการคือ (๑) ประโยชน์ในโลกนี้คือสุขภาพ ร่างกาย ลาภ ยศ สรรเสริญ (๒) ประโยชน์ในโลกหน้าคือการไม่ตกไปในอบายหรือนรก เป็นต้น^๗ซึ่งถือว่าเป็นความเชื่อที่มีพัฒนาการมาเป็นระยะเวลานานและบทสวดมนต์พระคาถาชินบัญชร นี้ก็ถือได้ว่าเป็นบทสวดมนต์บทหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อระบบความเชื่อและการปฏิบัติของคนในสังคมไทยเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะมีผู้เชื่อว่าเป็นบทสวดมนต์ที่ทำให้คุณประโยชน์แก่ชีวิตและสังคมนานัปการ อีกทั้งยังมีความสำคัญต่อระบบความเชื่อของสังคมในด้านอื่น ๆ ด้วย ซึ่งเราจะได้นำมาพิจารณากันต่อไป

การไหว้พระสวดมนต์มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการส่งเสริมจริยศึกษาเพื่อให้ประชาชนที่เป็นพุทธศาสนิกชน เพื่อส่งเสริมศีลธรรม จรรยา มารยาท และฝึกอบรมประชาชนให้มีจิตใจและนิสัยอันดีงาม ประพฤติตนในทางที่ดีที่ชอบ ฉะนั้น การสวดมนต์ไหว้พระทุกครั้ง ขอให้ทุกคนสวดมนต์ไหว้พระในเวลาที่เหมาะสมของแต่ละสถานการณ

บทสวดมนต์ไหว้พระมีไว้ เพื่อให้ประชาชนได้รำลึกถึง พระพุทธรูปคุณ พระธรรมคุณ และพระสังฆคุณ ซึ่งจะทำให้เกิดความซาบซึ้งในพระรัตนตรัย ประพฤติปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี มีศีลธรรมประจำใจ นอกจากนั้น บทสวดมนต์เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับพุทธศาสนิกชนที่ดี ทั้งนี้ ก็เพื่อให้ประชาชนได้บำเพ็ญคุณธรรม กล่าวคือความกตัญญูรู้คุณ ทำให้ได้รับการยกย่องสรรเสริญว่าเป็นคนดีตามหลักพุทธศาสนา คือผู้ที่แสดงพฤติกรรมออกมา

^๕ธนิต อยู่โพธิ์, **อนุภาพพระปริตต์**, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๓๕.

^๖เทพพร มังธานี, **มนต์พิธีแปล ฉบับมาตรฐาน**, (กรุงเทพมหานคร : เลียงเชียง, ๒๕๔๒), หน้า คำนำ.

^๗อุดมทรัพย์, **สวดมนต์ ชนะทุกข์**, (กรุงเทพมหานคร : ธนปิ่นเกล้า, ๒๕๔๕), หน้า ๑๗๒.

ว่า รู้จักและซาบซึ้งในพระพุทธศาสนาไว้แต่ก่อนแล้วพยายามตอบแทนด้วยการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นคนดี บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นเหมาะสมจะเป็นประชาชนที่มีคุณภาพ การทำชั่วในสังคมก็จะหมดสิ้นไป ทั้งนี้เป็นเพราะอานุภาพหรือคุณค่าของการสวดมนต์นั่นเอง ซึ่งจะกล่าวในรายละเอียดต่อไปนี้

๔.๑ คุณค่าของบทสวดมนต์พระคาถาชินบัญชร

คำว่า คุณค่า (Values) นั้นเราอาจนิยามความหมายได้หลายนัยเช่นอาจหมายถึงประโยชน์ หรือมีราคาหรือมีค่าที่คนต่างต้องการซึ่งคุณค่าดังกล่าวนี้ไม่ได้เกี่ยวข้องกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะเช่น ทองคำ มีคุณค่าเพราะมีคนต้องการ และเงินก็มีคุณค่านอกจากนั้นการกระทำบางอย่างก็จักว่ามีคุณค่าเช่นกัน เช่น การทำดีย่อมมีคุณค่ามากกว่าการกระทำที่ชั่ว เมื่อนำมาอธิบายถึงบทสวดมนต์พระคาถาชินบัญชร แล้วถามว่า หากมีผู้นำไปสาธยายหรือศึกษาแล้วจะได้รับประโยชน์หรือคุณค่าอย่างไร จากการศึกษามาทั้งหมดพบว่า การศึกษาก็ดี การสาธยายก็ดีย่อมจะให้คุณค่าใน ๓ ประเด็นหลัก ก็คือ

๑. คุณค่าในทางพระพุทธศาสนา
๒. คุณค่าในทางสังคม
๓. คุณค่าต่อบุคคล

๔.๑.๑ คุณค่าในทางพระพุทธศาสนา

สำหรับคุณค่าที่เกิดจากการศึกษาบทสวดมนต์พระคาถาชินบัญชรในทางพระพุทธศาสนานั้นเราสามารถที่จะพิจารณาได้ดังนี้

การศึกษามนต์พระคาถาชินบัญชรทั้ง ๑๔ บท ดังกล่าวมานอกจากจะให้คุณค่ากับการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคมแล้วยังสามารถที่จะให้คุณค่ากับสังคมในภาพรวมอีกด้วย กล่าวคือ หากมีการนำกรอบแนวคิดในการแก้ไขปัญหาในบทสวดมนต์นี้ไปใช้ก็จะก่อให้เกิดประโยชน์หรือคุณค่าแก่สังคมคือช่วยให้สังคมมีทางออกเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นในสังคม เช่นหากเรานำเอาปัญหาในคาถาทั้ง ๑๔ บทมาวิเคราะห์ก็必将พบว่าสามารถที่จะช่วยสังคมในการดำเนินการแก้ไขปัญหาได้ดังนี้

คาถาบทที่ ๑ บทนี้มีการกล่าวถึงพระพุทธเจ้าและพระนราสภทั้งหลายผู้ประทับนั่งแล้วบนชัยบัลลังก์ ทรงพิชิตพระยามาราราชผู้พรั่งพร้อมด้วยเสนาราชพาหนะแล้วเสวย

อมตรส คือ อริยสัจธรรมทั้งสี่ประการ เป็นผู้นำสรรพสัตว์ให้ข้ามพ้นจากกิเลสและกองทุกข์ ในพระคาถาบทนี้เน้นให้ผู้สวดภาวนาเข้าถึงหลักธรรมของเรื่องอริยสัจสี่ในเรื่องของการแก้ปัญหาในชีวิตของคน หลักอริยสัจสี่ เป็นหลักสำคัญมาก เพราะเป็นหลักที่วิเคราะห์ถึงเหตุ และผลของการเกิดสิ่งต่างๆ และวิธีที่จะแก้ไขปัญหาเพื่อให้บรรลุถึงผลที่ต้องการทั้งในระดับโลกียะ จนถึงขั้นโลกุตระ เรียกว่าธรรมทุกอย่างจะต้องลงรอยกันได้กับหลักของอริยสัจสี่ทั้งนั้น ซึ่งเป็นการปฏิบัติความคิดที่ว่าสิ่งต่าง ๆ เป็นเรื่องของเทพเจ้าดลบันดาลให้เป็นไป กลับมาเป็นการที่ทำให้กำลังใจแก่คนว่าเราสามารถสร้างผลสำเร็จได้ด้วยหนึ่งสมอง สองมือของเราเอง เพียงแต่เราต้องสร้างเหตุปัจจัย และปฏิบัติให้ถูกต้องเท่านั้นถ้าจะแบ่งหลักอริยสัจสี่ ก็จะแบ่งได้เป็นสองคู่คือ ๑)ด้านที่เป็นทุกข์ และสาเหตุของการเกิดทุกข์ ๒)ความดับทุกข์ และ หนทางไปสู่ความดับทุกข์ซึ่งประกอบด้วยมรรคมีองค์ ๘ ซึ่งหลักอริยสัจสี่ก็ตรงกันกับแนวทางของวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ที่เชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นจะต้องมีเหตุมีผลเป็นส่วนประกอบ จึงทนต่อการพิสูจน์ ไม่ว่าในยุคสมัยไหน ก็สามารถใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตได้ทั้งนั้น

ในพระคาถาบทที่ ๑ ถ้ากล่าวถึงคุณค่าในทางพระพุทธศาสนาสามารถวิเคราะห์ได้ว่า เป็นการสวดเพื่อเพิ่มความเป็นสิริมงคล เสริมส่งดวงชะตาราศี และพิชิตศัตรูหมู่มารปราศจากกิเลสภัยทั้งปวง

คาถาบทที่ ๒ บทนี้มีการอาราธนาพระพุทธเจ้า ๒๘ พระองค์ ให้มาสถิตที่กระหม่อม กล่าวถึงพระพุทธเจ้าซึ่งมี ๒๘ พระองค์ คือ พระผู้ทรงพระนามว่า ตัณหังกร เป็นอาทิ พระพุทธเจ้าผู้จอมมุณีทั้งหมดนั้นให้มาประดิษฐาน ณ กลางกระหม่อมของผู้สวด ในพระคาถาบทนี้เน้นให้ผู้สวดภาวนาฝึกฝนตนเองให้มีสติ สมาธิและปัญญาด้วยการอัญเชิญพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ทั้ง ๒๘ พระองค์ผู้ทรงประกอบด้วยคุณอันยิ่ง ความเป็นพระอรหันต์ เมื่อสถิตที่กลางกระหม่อมอวัยวะที่เป็นศูนย์กลางแห่งชีวิต ย่อมมีพลังนำพาชีวิตให้ยึดมั่นในความดี พ้นจากสรรพอันตรายและความทุกข์ทั้งมวล ปฏิปทาพิเศษของพระโพธิญาณที่บำเพ็ญบารมีเฉพาะกิจ นอกเหนือจาก ปัญญาธิกะ สัทธาธิกะ วิริยธิกะ ตัวอย่าง เป็นบารมีเฉพาะกิจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ๒๘ พระองค์ ความเสียดสีของพระโพธิญาณที่บำเพ็ญบารมีเกิน จึงถือว่าท่านหาความประเสริฐสุดให้แก่เหล่าพุทธบริษัทแต่ละยุคแต่ละสมัยที่บำเพ็ญบารมีเกินปกติ ใครให้พวกเราทั้งหลายมีความ นอบน้อมในพระพุทธเจ้า แล้วระลึกถึงคุณท่านด้วยความจริงใจด้วยการปฏิบัติบูชา

ในพระคาถาบทที่ ๒ ถ้ากล่าวถึงคุณค่าในทางพระพุทธศาสนาสามารถวิเคราะห์ได้ว่าเป็นการสวดเพื่อเพิ่มความเป็นสง่าราศี ให้มีความจำดี มีสมาธิ สติปัญญาดี

คาถาบทที่ ๓ บทนี้มีการอาราธนาพระไตรรัตน์เพื่อขจัดภัยอันตราย กล่าวถึงการอัญเชิญมาประดิษฐานเหนือเศียรเกล้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประดิษฐานอยู่บนศิระ พระธรรมอยู่ที่ดวงตาทั้งสอง พระสงฆ์ผู้เป็นอากรบ่อเกิดแห่งสรรพคุณอยู่ที่อก ในพระคาถาบทนี้เป็นการอัญเชิญพระพุทธเจ้า^๑ ผู้เป็นบรมครูผู้ชี้แนวทางที่ประเสริฐสุด เมื่อสวดที่ศิระย่อมมีพลังชี้นำความคิดให้ดีงาม พระธรรม^๒ กล่าวถึงการอัญเชิญมาประดิษฐานเหนือเศียรเกล้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประดิษฐานอยู่บนศิระ พระธรรมอยู่ที่ดวงตาทั้งสองและพระสงฆ์^๓ เป็นผู้ศึกษาพระธรรมจนรู้แจ้งและนำไปบอกต่อแก่มหาชนเมื่อสวดที่หน้าอกย่อมทำให้เกิดพลังอำนาจในการทำความดีตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และแบ่งปันความสุขแก่ผู้อื่น

ในพระคาถาบทที่ ๓ ถ้ากล่าวถึงคุณค่าในทางพระพุทธศาสนาสามารถวิเคราะห์ได้ว่าเป็นการสวดเพื่อต้องการอาราธนาพระสมเด็จติดตัวไปเพื่อทำธุระหรือเดินทางไปต่างแดน

คาถาบทที่ ๔ บทนี้มีการอัญเชิญพระเถระ ๔ องค์ให้มาสถิตที่หัวใจและกายซ้ายขวา กล่าวถึงพระอนุรุทธะให้มาอยู่ที่ใจ พระสารีบุตรอยู่เบื้องขวา พระโมคคัลลาน์อยู่เบื้องซ้าย พระอัญญาโกณฑัญญะอยู่เบื้องหลัง ในพระคาถาบทนี้เป็นการกล่าวถึงพระอนุรุทธะท่านไม่รู้จักคำว่าไม่มี เป็นเลิศทางมีตาทิพย์ เมื่อสวดที่หัวใจย่อมทำให้หัวใจสุบฉีดเลือดไปหล่อเลี้ยงอณูทุกส่วนของร่างกายได้ดีไม่มีโรคภัย ส่วนพระสารีบุตรผู้มีปัญญาเป็นเลิศเมื่อสวดที่กายเบื้องขวาย่อมทำให้มีพลังปัญญา พระอัญญาโกณฑัญญะ พระสาวกรูปแรกในพระพุทธศาสนา เป็นเลิศทางรัตตัญญู คือ มีประสบการณ์เมื่อสวดที่กายเบื้องหลัง ย่อมทำให้ได้รับคำแนะนำที่ดีมีกำลังเกื้อหนุน ส่วนพระโมคคัลลาน์พระอัครสาวกเบื้องซ้าย มีฤทธิ์มาก เมื่อสวดที่กายเบื้องซ้ายย่อมทำให้มีจินตนาการที่ดี มีความคิดสร้างสรรค์

ในพระคาถาบทที่ ๔ ถ้ากล่าวถึงคุณค่าในทางพระพุทธศาสนาสามารถวิเคราะห์ได้ว่าเป็นการสวดเพื่อสร้างความมุ่งมั่น และความสงบนิ่งในด้านจิตใจ

^๑พระพุทธเจ้า คือ ผู้ที่ตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เองแล้วสอนให้ผู้อื่นให้รู้แจ้งตาม

^๒พระธรรม คือ คำสอนของพระพุทธเจ้า มีอานุกรณพราหมณ์ที่ปฏิบัติตามไม่ให้ตกไปในที่ชั่ว เช่น อปายภูมิ เป็นต้น

^๓พระสงฆ์ คือ หมู่สาวกที่ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้วสอนผู้อื่นให้รู้ตาม

คาถาบทที่ ๕ บทนี้มีการอาราธนาพระเถระ ๔ องค์ มาสถิตที่หูสองข้าง กล่าวถึง พระอานนท์ กับ พระราหุลอยู่หูขวา พระกัสสปะ กับ พระมหานามะอยู่ที่หูซ้าย ในพระคาถา บทนี้เป็นการกล่าวถึงพระอานนท์ผู้มีความจำเป็นเลิศ สามารถจดจำธรรมที่พระพุทธเจ้าแสดง ให้ฟังได้ทั้งหมด พระราหุลพระเถระได้รับยกย่องว่าใฝ่ต่อการศึกษา พระกัสสปะได้ชื่อว่าเป็น ผู้รับโอวาทโดยเบื้องขวา คือรับฟังโอวาทเช่นใดก็ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ส่วนพระมหานามะท่านสามารถฟังอนัตตลักขณสูตร พระสูตรที่ได้ชื่อว่าเข้าใจยากได้อย่างแจ่มแจ้ง เมื่อพระเถระทั้งสี่มาสถิตที่หูซ้ายขวาย่อมทำให้รู้จักเก็บงำความรู้จากสิ่งต่างๆที่ได้ยินได้ฟัง

ในพระคาถาบทที่ ๕ ถ้ากล่าวถึงคุณค่าในทางพระพุทธศาสนาสามารถวิเคราะห์ได้ว่าเป็นการสวดเพื่อการภาวนาให้เล่าเรียนสำเร็จ กล่าวคือ

พระอานนท์เถระเจ้านั้น เป็นพระผู้ใกล้ชิดกับพระพุทธเจ้าสามารถจดจำคำสอนของพระพุทธองค์ได้เป็นอย่างดี ท่านได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าหลายด้านด้วยกัน เป็นผู้ล่ำเลิศในทางพหูสูตร (เป็นผู้ฟังมาก) อีกทั้งเป็นผู้ล่ำเลิศในทางมิสติ (มีความจำดี) เป็นผู้ล่ำเลิศในทางมิกติ (รู้จักหลักการเรียนรู้) และยังเป็นผู้เลิศล้ำในทางมิจิตติ (มีความเพียรในการศึกษา)

พระราหุลเถระเจ้านั้น คือสามเณรรูปแรกแห่งพุทธศาสนา ท่านเป็นผู้สนใจการศึกษาเล่าเรียนมาก จนได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นผู้เลิศล้ำในการศึกษาเล่าเรียน

พระมหากัสสปเถระเจ้านั้น คือผู้มีความหนักแน่น มั่นน้อย รักสันโดษ เป็นผู้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด จนได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าให้เป็นผู้เลิศล้ำในด้านขัดเกลา เรียบเรียงคำสอนของพระพุทธองค์ได้อย่างชัดเจน ลึกซึ้งถึงแก่นธรรม

พระมหานามเถระเจ้านั้น ถือเป็นหนึ่งในพระปัญจวัคคีย์ ท่านสำเร็จอรหันต์รุ่นแรกเนื่องจากฟังพระธรรมเทศนาชื่อ อนัตตลักขณสูตรและเป็น ๑ ใน ๘๐ ของพระมหาสาวก (พระอสีติมหาสาวก)

ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่า พระคาถาชินบัญชรบทที่ ๕ นี้ จึงมีคุณค่าหรืออานุภาพในด้านการศึกษาร่ำเรียนโดยเฉพาะ

คาถาบทที่ ๖ บทนี้มีการอัญเชิญพระโสภิตะมาสถิตอยู่ที่เส้นผม กล่าวถึงมุณีผู้ประเสริฐ คือ พระโสภิตะผู้สมบูรณ์ ด้วยสิริดังพระอาทิตย์ส่องแสงอยู่ที่ทุกเส้นขน ตลอดจนทั้งข้างหน้าและข้างหลังนอกจากนี้ท่านยังเป็นผู้ชำนาญในวสี ๕ ประการ คือ

๑. ชำนาญในการนึกถึงฌานได้ตามที่ต้องการ

๒. ชำนาญในการเข้าฌานได้รวดเร็วตามที่ต้องการ

๓. ชำนาญในการดำรงอยู่ในฌานได้ตามที่ต้องการ

๔. ชำนาญในการออกจากฌานได้ตามที่ต้องการ

๕. ชำนาญในการพิจารณาฌาน^{๑๑}

ในพระคาถาบทนี้เป็นการกล่าวถึงพระพระโสภิตะท่านเป็นผู้ชำนาญการระลึกชาติ ยิ่งกว่าสาวกรูปอื่น เมื่อสติที่เส้นผมยอมทำให้มีสติระลึกถึงเรื่องราวในอดีตได้ดี และชื่อของท่านมีความหมายว่า งาม รุ่งเรือง เมื่อสติที่เส้นผมยอมทำให้เส้นผมงาม ช่วยให้ใบหน้า ผ่องใสมีศรีสง่าแก่ผู้พบเห็น

ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่า พระคาถาชินบัญชรบทที่ ๖ นี้ จึงมีคุณค่าหรืออานุภาพในด้านการสวดภาวนาเพื่อเสริมส่งาราศี เมื่อต้องออกไปร่วมงานพิธีการต่างๆหรือปรากฏตัวในที่สาธารณะ

คาถาบทที่ ๗ บทนี้มีการกล่าวถึงพระเถระกุมารกัสสะปะให้มาสถิตอยู่ที่ปาก พระเถระกุมารกัสสะปะ ผู้แสวงบุญทรงคุณอันวิเศษ มีวาตะอันวิจิตรไพเราะ อยู่ปากเป็นประจำ ในพระคาถาบทนี้เป็นการกล่าวถึงพระเถระกุมารกัสสะปะผู้ได้รับยกย่องว่าเป็นผู้ที่มีความจาไพเราะ นุ่มนวลชวนฟัง การอาราธนาท่านมาสถิตที่ปากยอมทำให้มีคำพูดที่อ่อนหวาน เจริญไพเราะ สัมผัสชวนนุ่มนวลชวนฟัง

ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่า พระคาถาชินบัญชรบทที่ ๗ นี้ จึงมีคุณค่าหรืออานุภาพในด้านการสวดภาวนาสำหรับศิลปิน นักพูด นักแสดง ก่อนขึ้นเวทีการแสดง

คาถาบทที่ ๘ บทนี้มีการอัญเชิญพระเถระ ๕ องค์ มาสถิตอยู่ที่หน้าผาก พระปุณณะ พระอังคุลิมาล พระอุบาลี พระนันทะ และพระสีวลี พระเถระทั้ง ๕ นี้ จึงปรากฏเกิดเป็นกระแจะจุมเจิมที่หน้าผาก ในพระคาถาบทนี้เป็นการกล่าวถึงพระปุณณะผู้ได้รับยกย่องว่าเป็นยอดแห่งนักเทศน์สอนผู้อื่นอย่างไรก็ปฏิบัติตามที่สอน พระอังคุลิมาลพระเถระผู้ได้ชื่อว่าจอมโจรอหิงสกะผู้กลับใจ จนสำเร็จเป็นพระอรหันต์จากการได้ฟังประโยชน์ใจของพระพุทธองค์ว่า “เราหยุดแล้ว แต่ท่านยังไม่หยุด” อีกทั้งพระองคุลิมาลจะมีกล่าวในพระคาถาปริตร(อังคุลิมาลสูตร) ซึ่งเป็นที่มาของคาถาสำหรับให้คลอดบุตรสะวดก ดังคำกล่าว “ตั้งแต่เราเกิดมา

^{๑๑}สุภาพ หอมจิตร, สวดมนต์ตัดกรรมและคำสอนสมเด็จพระพุทธาจารย์(โต พรหมรังสี), (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แสงเชียง, ๒๕๔๕), หน้า ๘๓.

โดยอริยชาติก็ไม่มีความคิดที่จะเบียดเบียนใคร ไม่เคยคิดที่จะฆ่าสัตว์ ทำชีวิตให้ผู้อื่นตกลงไป ด้วยสัจจางานี้ขอความสวัสดิจึงมีแก่กรรมของเธอ”^{๑๑}

ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่า พระคาถาชินบัญชรบทที่ ๘ นี้ จึงมีคุณค่าหรืออานุภาพในด้านการสวดภาวนาสำหรับเสกน้ำล้างหน้า หรือเสกแป้งแต่งหน้า เติมแป้ง เพื่อเพิ่มความเป็นสิริมงคล เมตตามหานิยม พระคาถาบทนี้ถือได้ว่ามีอานุภาพมาก ทั้งในด้านการแสดงธรรม ความจงรักภักดี ความมีระเบียบ ความสำรวม และมีลาภผลเงินทอง ตามตำราบันทึกไว้ในอดีตกาลกล่าวว่า^{๑๒} สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงนำพระคาถาบทที่ ๘ นี้ เสกยังน้ำสรงพระพักตร์ทุกเช้า และมีคำกล่าวว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕) ได้ทรงโปรดและไว้วางพระทัยในพระอนุชาพระองค์นี้นามากที่สุด มากกว่าบุคคลใดๆ ในรัชสมัยของพระองค์

นอกจากนี้ยังมีหลายท่านที่ภาวนาสวดมนต์พระคาถาที่ ๘ นี้เป็นประจำ ซึ่งมักได้โชคลาภมาอย่างไม่คาดฝัน และมีเงินทองใช้ได้อย่างไม่ขาดสน

คาถาบทที่ ๘ กล่าวถึงพระอสีติมหาเถระที่เหลือ ผู้มีชัยและเป็นพระโอรสเป็นพระสาวกของพระพุทธเจ้าผู้ทรงชัยแต่ละองค์ล้วนรุ่งเรืองไพโรจน์ด้วยเดชแห่งศีลให้ดำรงอยู่ทั่วอภยวณ้อยใหญ่ ในพระคาถาบทนี้เป็นการกล่าวถึงพระสาวกของพระพุทธเจ้าที่นับว่าเป็นพระสาวกผู้ใหญ่นั้นมีทั้งหมด ๘๐ รูป เรียกว่า อสีติมหาเถระ พระสาวกที่ได้อาราธนามาสถิตที่ร่างกายแล้วนั้น มีทั้งหมด ๑๕ องค์ ยังเหลืออีก ๖๕ องค์ ที่ยังไม่ได้อาราธนา ดังนั้นในบทนี้จึงขออาราธนาพระมหาสาวก ๖๕ องค์ที่เหลือ ซึ่งล้วนแต่เป็นพระอรหันต์มาสถิตที่อภยวณ้อยใหญ่เพื่อป้องกันอันตรายที่จะบังเกิดขึ้นในอภยวณ้อยนั้นๆ พระมหาเถระทั้งหลาย ๘๐ นี้ผู้เป็นสาวกของพระชินพุทธเจ้า ผู้ชนะกิเลสมาแล้ว เป็นผู้มีชัยเป็นพระโอรสของพระชินพุทธเจ้าผู้รุ่งเรืองด้วยเดชแห่งศีล^{๑๓} นอกจากนี้ในพระคาถาบทนี้ยังมีการอาราธนาพระสาวกผู้ทรงคุณอันประเสริฐและมีอานุภาพที่นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้ว แม้จะไม่ได้รับยกย่องว่าเป็นเลิศ

^{๑๑}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), สวดมนต์ สร้างสมาธิในชีวิตประจำวัน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, ๒๕๕๓), หน้า ๑๔.

^{๑๒}ตุลา พรหมญาณ, พระคาถาชินบัญชร มหาพุทธมณฑลทรงวิเศษ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เมืองสุวรรณภูมิ, ๒๕๔๕), หน้า ๖๓.

^{๑๓}สุภาพ หอมจิตร, สวดมนต์ตัดกรรมและคำสอนสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี), (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เลียงเชียง, ๒๕๔๕), หน้า ๘๖.

แต่ก็เป็นผู้ประพฤดีดี ปฏิบัติชอบ และได้เป็นกำลังสำคัญในการประกาศพระพุทธศาสนาจนมั่นคงมาจนถึงทุกวันนี้

ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่า พระคาถาชินบัญชรบทที่ ๕ นี้ จึงมีคุณค่าหรืออานุภาพในด้านการสวดภาวนาสำหรับป้องกันเภทภัย ให้แคล้วคลาดปราศจากภัยอันตราย พระคาถาชินบัญชรบทที่ ๑๐ นี้ จึงมีคุณค่าหรืออานุภาพในด้านการสวดภาวนาเพื่อการคงกระพัน ป้องกันการถูกทำร้ายด้วยอาวุธต่างๆ ดังความเชื่อถือของผู้คนทางเมืองเหนือล้านนา ยึดถือกันในทางไสยศาสตร์ว่าขลังนัก เรียกกันว่า “พระคาถาตาลห้ายัน”^{๑๔} เหตุเพราะความคงกระพันชาตรีนี้เอง ขนาดยิงกันจนยอดตาลหักห้ายันก็ไม่อาจทำอันตรายใด ๆ ได้

คาถาบทที่ ๑๐ บทนี้มีการอาราธนาพระสูตรมาสติอยู่รอบตัว กล่าวถึงพระรัตนสูตรอยู่เบื้องหน้า พระเมตตสูตรอยู่เบื้องขวา พระอังคุลิมาลปริตรอยู่เบื้องซ้าย พระชัชกะสูตร อยู่เบื้องหลัง พระคาถาบทนี้เป็นการกล่าวถึงพระรัตนสูตร บทสวดพรรณนาคุณและอานุภาพของพระรัตนตรัย มีอำนาจขับไล่ภูตผีปีศาจ ขจัดปัดเป่าโรครภัยไข้เจ็บ พระเมตตสูตร บทสวดพรรณนาคุณและอานุภาพแห่งเมตตาธรรม มีอานุภาพทำให้ผู้อื่นรักใคร่ พระชัชกะสูตร บทสวดว่าด้วยยอดธงคือพระรัตนตรัย มีอานุภาพขจัดความหวาดกลัวปลุกใจให้กล้าหาญ พระอังคุลิมาลสูตร บทสวดนี้เป็นสัจจาจาของพระองค์ผู้มีอานุภาพระงับความร้อนในร่างกายและจิตใจให้สงบเย็น

คาถาบทที่ ๑๑ บทนี้มีการอาราธนาพระสูตร ๓ พระสูตรมาสติป้องกันภัยทุกทิศ กล่าวถึงพระขันธปริตร พระโมรปริตร และ พระอาฏานาฏิยสูตร เป็นเครื่องกางกั้นคุ้มหลังคาอยู่บนนภากาศ พระคาถาบทนี้เป็นการกล่าวถึงขันธปริตร ซึ่งเป็นมนต์คาถาที่พระพุทธเจ้าประทานให้แก่ภิกษุใช้สวดป้องกันอันตรายจากสัตว์มีพิษต่างๆ โมรปริตรเป็นมนต์คาถาที่พระโพธิสัตว์เมื่อครั้งเสวยชาติเป็นนกยูงใช้ภาวนาป้องกันศัตรูที่มุ่งร้าย มีอานุภาพในการคุ้มครองให้ปลอดภัยเมื่อออกจากบ้าน สถานที่อยู่ อาฏานาฏิยสูตร บทสวดนี้พระเวสสุวรรณทูลถวายแด่พระพุทธเจ้า เพื่อประทานให้พุทธบริษัทสวดป้องกันตนเองจากพวภัยภัย ภูตผีปีศาจในที่ต่างๆ

ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่า พระคาถาชินบัญชรบทที่ ๑๐, ๑๑ นี้ จึงมีคุณค่าหรืออานุภาพในด้านการสวดภาวนาเพื่อป้องกันภูตผีปีศาจต่างๆ

^{๑๔} ตูลา พรหมญาณ, พระคาถาชินบัญชร มหาพุทธมนต์ทรงวิเศษ, หน้า ๖๔.

คาถาบทที่ ๑๒ บทนี้มีการขออานุภาพพระพุทธเจ้ามาสถิตเป็นกำแพงกางกั้นอันตราย กล่าวถึงพระชินเจ้าทั้งหลายนอกที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ ผู้ประกอบพร้อมด้วยกำลังนานาชนิดมีศิลาทิคุณอันมั่นคง คือสัตตปราการเป็นอาภรณ์มาตั้งล้อมเป็นกำแพงคุ้มครองเจ็ดชั้น พระอาณานิคมหรืออำนาจของพระพุทธเจ้านั้นเรียกว่า พุทธคุณ ๘ มีอะระหังคือผู้ห่างไกลจากกิเลส เป็นต้น การที่บุคคลจะได้รับการคุ้มครองจากพระอาณานิคมของพระพุทธเจ้านั้น อันดับแรกต้องมีศรัทธาเชื่อมั่นในพระพุทธเจ้า เชื่อมั่นในการตรัสรู้ของพระองค์ และน้อมนำคำสอนของพระองค์มาปฏิบัติอย่างสุจริต เมื่อทำได้เช่นนี้ย่อมได้รับการคุ้มครองจากพุทธศาสนาในกาลทุกเมื่อ

ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่า พระคาถาชินบัญชรบทที่ ๑๒ นี้ จึงมีคุณค่าหรืออานุภาพในด้านการสวดภาวนาเพื่อความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน กิจกรรมต่างๆ ให้เจริญรุ่งเรืองมั่นคง

คาถาบทที่ ๑๓ บทนี้มีการอาราธนาคุณพระพุทธเจ้าคุ้มครองรักษาทุกเมื่อ กล่าวถึงเดชานุภาพแห่งพระอนันตชินเจ้าไม่ว่าจะทำกิจการใด ๆ เมื่อผู้สวดเข้าอาศัยอยู่ในพระบัญชร แวดวงกรงล้อมแห่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าขอโรคอุปัทวเหตุทั้งภายนอกและภายในอันเกิดแต่โรคภัย คือ โรคลมและโรคคิเป็นต้น เป็นสมุฏฐานจงกำจัดให้พินาศไปอย่าได้เหลือ

ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่า พระคาถาชินบัญชรบทที่ ๑๓ นี้ จึงมีคุณค่าหรืออานุภาพในด้านการสวดภาวนาเพื่อป้องกันและรักษาโรคภัยไข้เจ็บให้หายป่วย

คาถาบทที่ ๑๔ บทนี้มีการอาราธนาคุณพระรัตนตรัยป้องกันสรรพอันตราย เป็นการอ้อนวอนขอพระมหาบุรุษผู้ทรงพระคุณอันล้นเลิศทั้งปวงนั้น จงอภิบาลให้ผู้สวด ผู้อยู่ในภาคพื้นท่ามกลางพระชินบัญชร ได้รับการคุ้มครองปกป้องรักษาภายในเป็นอันดีถ้าผู้สวดได้รับการอภิบาลด้วยคุณานุภาพแห่งสัทธรรม จึงชนะเสียได้ซึ่งอุปัทวอันตรายใดๆ ด้วยอานุภาพแห่งพระชินะพุทธเจ้า ชนะข้าศึกศัตรูด้วยอานุภาพแห่งพระธรรม ชนะอันตรายทั้งปวงด้วยอานุภาพแห่งพระสงฆ์ ขอให้ผู้สวดจงได้ปฏิบัติและรักษาดำเนินไปโดยสวัสดิเป็นนิจนิรันดร ผู้ที่เสกตนด้วยการสร้างที่ดีในตนเอง เช่น รักษาศีล ๕ มีเมตตาต่อสรรพสัตว์ ไม่เบียดเบียนคนอื่น สวดมนต์เจริญภาวนา เป็นต้น ย่อมเป็นผู้องอาจ กล้าหาญในหมู่ชน ปราศจากศัตรูและรอดพ้นจากอันตราย เปรียบเช่นพระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ ที่ทรงปลุกเสกพระองค์ด้วยธรรมบารมี มีทานบารมีเป็นต้น ทรงอาจหาญยิ่งกว่าผู้ใดในโลกทั้ง ๓ คือ สวรรค์ มนุษย์และนรก

ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่า พระคาถาชินบัญชรบทที่ ๑๔ นี้ จึงมีคุณค่าหรืออานุภาพในด้านการสวดภาวนาเพื่อให้คุ้มครองขณะเดินทางไปในสถานที่ต่างๆ เพื่อความปลอดภัย และ

ติดต่อการทำงาน ฯลฯ ให้สำเร็จราบรื่น อีกทั้งเพื่อให้หลุดพ้นจากศัตรูหมู่มาร และภัยอันตรายต่างๆ

จากการกล่าวถึงเนื้อความในพระคาถาชินบัญชรทั้ง ๑๔ บท เมื่อพิจารณาโดยละเอียดแล้วจะเห็นได้ว่า ในเนื้อความของพระคาถาได้มีการอัญเชิญพระพุทธเจ้า พระอรหันต์ทั้งหลาย พระปริตร และพระสูตรทั้งปวงให้มาสถิตคุ้มครองอยู่ทั่วสกลกายของผู้เจริญภาวนา พระคาถานี้โดยขอให้มิชัชนะในที่ทุกสถานในกาลทุกเมื่อ หากผู้ใดได้เจริญภาวนาอยู่เป็นนิจสัณทิตก็จะเจริญด้วยสิริสวัสดิ์พิพัฒนามงคลบังเกิดลาภผลมากมายคุ้มครองจากพองภัยอันตรายทั้งมวล

สำหรับคุณค่าที่เกิดจากการศึกษาบทสวดมนต์พระคาถาชินบัญชรในทางพระพุทธศาสนาเราสามารถที่จะพิจารณาได้ดังนี้

๔.๑.๑.๑ คุณค่าในด้านการใช้เป็นกรอบในการสอนให้ละชั่วประพฤติดี ซึ่งเราจะพบว่าบทสวดมนต์ทั้ง ๑๔ บทนี้ได้กล่าวถึงเกณฑ์การกระทำอยู่ ๒ ด้าน คือ (๑) การกระทำที่ก่อให้เกิดผลดีและ (๒) การกระทำที่ก่อให้เกิดผลเสีย สำหรับการกระทำที่ก่อให้เกิดผลดีนั้นก็ได้แก่การกระทำของพระพุทธองค์ซึ่งเป็นฝ่ายที่ต้องใช้ความอดทน สติปัญญา เหตุ ผล และความพากเพียร เป็นต้น ในการลงมือกระทำทุกอย่างซึ่งการกระทำดังกล่าวต้องตั้งอยู่บนหลักของเหตุผลและความดีที่จะก่อให้เกิดประโยชน์กับมวลมนุษยชาติ ส่วนการกระทำที่ก่อให้เกิดผลเสียก็คือการกระทำของฝ่ายซึ่งถือว่าการกระทำตามครรลองของบุคคลผู้เป็นตัวอย่างดังกล่าวนั้นถือเป็นการกระทำที่ไม่เป็นประโยชน์อีกทั้งเป็นการกระทำที่ไม่มีคุณค่าและก่อให้เกิดโทษ ซึ่งเมื่อศึกษาบทสวดมนต์นี้แล้วย่อมสามารถที่จะนำไปเป็นกรอบในการดำเนินการสอนให้พุทธศาสนิกชนโดยทั่วไปใช้เป็นเกณฑ์ในการเลือกที่จะประพฤติตามแนวทางของใคร เมื่อเป็นเช่นนี้ก็จะก่อให้เกิดประโยชน์กับพระพุทธศาสนาโดยส่วนเดียว

๔.๑.๑.๒ คุณค่าด้านคุณธรรมที่แฝงอยู่ในบทสวดมนต์ การศึกษาบทสวดมนต์พระคาถาชินบัญชรทั้ง ๑๔ บทนั้น ย่อมจะทำให้ได้คุณค่าที่สำคัญก็คือ ทำให้ทราบถึงพระพุทธเจ้าแต่ละองค์ที่ผู้สวดภาวนากล่าวบูชาและให้มาช่วยปกป้องคุ้มครอง ซึ่งผู้ศึกษาชาวพุทธสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อศึกษาถึงรายละเอียดและคุณธรรมที่แฝงอยู่ในบทสวดนี้จะต้องรู้เท่าทันและนำไปแก้ไขปัญหาดังนั้นได้ ไม่ใช่นั่งงอมืองอเท้าไม่ทำกิจกรรมอันใดรอให้พระพุทธเจ้าที่เราสวดภาวนาพรำบ่นถึงมาช่วยอย่างเดียวแต่เมื่อสวดภาวนาแล้วจะต้องมี

สติสัมปชัญญะ คิดพิจารณาไตร่ตรองต่อสถานการณ์ต่างๆที่เข้ามาชีวิตประจำวันได้อย่าง มั่นคงและหนักแน่นกว่าช่วงที่ยังไม่ได้มีการสวดภาวนา

การสวดมนต์ไหว้พระนั้นเป็นวิธีปฏิบัติเบื้องต้นอย่างหนึ่งในการทำใจให้มีฤทธิ์ หากตั้งใจทำอย่างสม่ำเสมอและถูกวิธีก็จะประจักษ์เห็นผลกับตัวผู้สวดภาวนาเอง การสวดมนต์มิใช่สักแต่สวดให้จบไปเท่านั้น ต้องสวดด้วยความตั้งใจจริง น้อมระลึกถึงคุณพระรัตนตรัยมาคุ้มครอบรักษา

นอกจากเสกด้วยพลังแห่งพระพุทธรูปแล้ว คนที่จะเจริญก้าวหน้าได้นั้นก็ต้อง เสกตนให้อยู่ในคุณธรรม เช่น รักษาศีล เมตตากรุณาต่อสรรพสัตว์ ไม่คิดเบียดเบียนทำร้ายซึ่ง กันและกัน หมั่นไหว้พระสวดมนต์ย่อมทำให้เป็นผู้องอาจ กล้าหาญ สง่าผ่าเผย คนที่คิดอาฆาต มาดร้ายจะกลับกลายมาเป็นมิตร และปราศจากอันตรายทั้งปวง

ดังในพระคาถาชินบัญชรที่มีการอาราธนาคุณพระรัตนตรัยเพื่อป้องกันสรรพ อันตรายที่มีกล่าวในบทที่ ๑๔ สมที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า “ธัมโม หะเว รักษะติ ธัมมะจา ริง” ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม ไม่มีสิ่งอื่นใดที่จะเป็นที่พึ่งของเราได้ดีเท่าธรรมะ ดังนั้น หากเราตั้งอยู่ในหลักธรรมอันดีงามแล้ว หมั่นให้ทาน รักษาศีล และเจริญสมาธิภาวนา สม่ำเสมอ ชีวิตก็จักเป็นสุขตลอดไป

๔.๑.๑.๓ คุณค่าด้านการศึกษาถึงวิธีปฏิบัติต่อบุคคลผู้มีจิตต่างๆ กัน อันจะเป็น ประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งจากการศึกษาบทสวดมนต์พระคาถาชินบัญชร คาถาทั้ง ๑๔ บทนั้น ทำให้ทราบถึงพระนามพระอสีติมหาสาวกผู้มีความพิเศษแตกต่างกัน ออกไป อีกทั้งเป็นการเสริมพลังศรัทธาและนำแบบอย่างพฤติกรรมอันงดงามของพระ อริยบุคคลและพระอสีติมหาสาวกเหล่านั้นมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ด้วย ซึ่งการศึกษาใน บทสวดมนต์นี้ย่อมก่อให้เกิดคุณค่าแก่ผู้ศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

ในการสวดพระพุทธรูปและพระคาถาต่างๆ รวมทั้งพระคาถาชินบัญชร เป็นการ กล่าวคำศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธเจ้า เป็นการฝึกหัดร่างกายและจิตใจให้สำรวมแนบแน่นอยู่กับ พระรัตนตรัย ถือเป็นกิจวัตรที่ชาวพุทธทุกระดับชั้นต้องปฏิบัติเป็นประจำ จึงนับว่าเป็นวิถีชีวิต

ที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์สำหรับผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐีหรือคนยากจน
เจริญใจจะต้องเกี่ยวข้องกับเรื่องของศาสนาอยู่เป็นประจำ^๕

แม้ว่าโลกจะเจริญรุดหน้าไปมากเพียงใดก็ตาม เวลามีความสุขกายสบายใจหรือ
ประสบกับเรื่องที่ไม่ดี ก็ทำให้นึกถึงวัด นึกถึงพระ หรืออย่างน้อยก็ทำให้นึกถึงการไหว้พระ
สวดมนต์ ซึ่งถือเป็นที่ยึดเหนี่ยวและเป็นที่ยึดทางใจที่ดีที่สะดวกกว่าที่พึ่งอย่างอื่น เพราะการ
สวดมนต์ทำได้ง่ายในทุกโอกาส เวลา สถานที่ ทำให้จิตใจสงบแน่วแน่เป็นสมาธิ และเกิดพลัง
ที่เรียกว่า “จิตตานุภาพ” ขึ้น ซึ่งจิตตานุภาพนั้นทำให้เกิด “ปัญญา” รู้ถึงวิธีการแก้ไขปัญหาที่
ถูกต้องตรงจุด และสามารถจะแก้ไขปัญหามาให้หมดไปอย่างแท้จริง

๔.๑.๑.๔ คุณค่าด้านความศรัทธาเลื่อมใสต่อพระพุทธศาสนาของชาวพุทธ การ
สวดมนต์เพื่อป้องกันภัยนั้นจะเกิดอานุภาพมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความเชื่อมั่นในบทสวด
มนต์และความตั้งใจของผู้สวดเป็นสำคัญ เพราะพระคาถาโดยเฉพาะพระคาถาชินบัญชรนั้นแต่
ละบทล้วนมีพลังอานุภาพและความศักดิ์สิทธิ์อยู่ในตัวแล้ว เพียงแต่ว่าใครจะสามารถนำ
ออกมาใช้ให้เกิดผลได้มากหรือน้อยกว่ากันเท่านั้น หัวใจของการปลุกพระพุทธรูปให้เกิด
อานุภาพนั้น มีอยู่ ๕ ประการ^๖ เรียกว่า พละ ๕ คือ

๑. ต้องมีศรัทธา คือ มีความเชื่อมั่นในอานุภาพของพระรัตนตรัย เชื่อมั่นใน
อานุภาพของบทสวด เชื่อมั่นในอานุภาพแห่งความดี เชื่อมั่นว่าการสวดมนต์เป็นการทำความดี
และเชื่อมั่นว่าเมื่อตนทำความดีด้วยการสวดมนต์แล้ว ความดีจักคุ้มครองตนให้ปลอดภัย ทำ
ให้ชีวิตมีความสุข

๒. ต้องมีวิริยะ คือ มีความเพียร ตั้งใจทำ ไม่ทำด้วยความเกียจคร้าน

๓. ต้องมีสติ คือ ในขณะที่สวดต้องมีสติรักษาใจให้จดจ่ออยู่กับบทสวดไม่ปล่อยใจ
ลอยไปคิดเรื่องอื่น คนที่สวดแต่ปาก แต่ใจลอยไปที่อื่น การสวดมนต์ก็เปล่าประโยชน์

๔. ต้องมีสมาธิ คือ ขณะสวดพึงรักษาจิตให้ตั้งมั่นแน่วแน่อยู่กับการสวดเท่านั้น
ถ้าผู้สวดสามารถรักษาสติให้อยู่กับบทสวดนานเท่าไร สมาธิก็จะยิ่งมากขึ้นเท่านั้น จิตที่มี
สมาธิมาก ย่อมมีพลังในการปลุกเสกพระพุทธรูปให้เกิดอานุภาพได้มาก

^๕ ทีวี อุดมสวนงูร, **พุทธฤทธิ พิชิตภัย**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เลียงเชียง, ๒๕๔๕), หน้า คำ
นำ.

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘ – ๑๐.

๕. ต้องมีปัญญา หมายถึง ต้องสวดด้วยความเข้าใจ คือในขณะที่สวดมนต์ก็ให้พิจารณาทำความเข้าใจในเนื้อหาของบทสวดไปด้วย เพราะเมื่อเรามีความรู้ความเข้าใจที่ประกอบด้วยเหตุผลแล้วก็จะเป็แรงหนุนให้มีศรัทธามากขึ้น ทำให้มีวิริยะมากขึ้น เมื่อวิริยะมากขึ้น สติก็มากขึ้น เมื่อสติมากขึ้นก็เกื้อหนุนให้สมาธิแก่กล้าขึ้น เมื่อสมาธิแก่กล้าขึ้น ปัญญา ก็เฉียบแหลมยิ่งขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้ ความศักดิ์สิทธิ์ที่มีอยู่ในพระพุทธรูปก็จะซึมซาบเข้าสู่จิตใจ ก่อให้เกิดพละทานุภาพคุ้มครองตนเองได้อย่างปลอดภัยและมั่นคง

เมื่อพุทธศาสนิกชนได้เข้ามาศึกษาบทสวดมนต์นี้แล้ว นอกจากจะได้รับคุณค่าที่เกิดจากการสาธยายอันจะก่อให้เกิดความสุขจากการท่องบ่นจนสามารถทำจิตให้เป็นสมาธิแล้ว ในด้านการศึกษาถึงรายละเอียดของเนื้อหา ผู้ศึกษาย่อมได้รับความรู้เกี่ยวกับประวัติและที่มาของพระอริยสาวกและพระอรหันตสาวกทุกพระองค์ รวมถึงพละทานุภาพแห่งพระสูตรทั้งหลาย ซึ่งก็อาจทำให้ผู้ศึกษาย่อมบ่มเพาะสรรพสิริมงคลและศรัทธาให้เกิดในพระพุทธศาสนาได้มากยิ่งขึ้น หรืออาจน้อมนำจิตไปสู่การศึกษาและปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธศาสนาให้มากยิ่งขึ้นได้

๔.๑.๒ คุณค่าในทางสังคม

สำหรับคำว่าคุณค่าทางสังคมนี้หมายถึงคุณค่าที่เกิดกับสังคมโดยภาพรวมประการหนึ่ง และคุณค่าที่เกิดกับบุคคลแต่ละบุคคลอันเป็นส่วนประกอบของสังคมแต่ละสังคมนั้นว่าเมื่อสังคมนำเอาพระคาถาชินบัญชรไปศึกษาหรือไปประยุกต์ใช้แล้วจะก่อให้เกิดคุณค่าอย่างไร จะช่วยชี้นำหรือให้คุณค่าแก่สังคมได้อย่างไร

ศักราชใหม่ปี ๒๐๑๒ นี้ข้างปีที่โลกจะถึงจุดจบตามคำทำนายของปฏิทินชาวมายา ปีที่เด็กชายปลาบู่ร้องทักว่าเมืองไทยจะถึงกาลหายนะ จนผู้คนในสังคม ต้องรวมตัวทำพิธีสวดมนต์ข้ามปีกัน ระเบียงเซ่งแซ่อย่างสาหัสยิ่งกว่าปีใดๆ หวังแก้เคล็ดปิดเป่าเรื่องเลวร้ายอัปมงคลตามที่หมอดูบอก ไม่ว่าเรื่องเชื่อนัยยะจกถล่ม น้ำจะท่วมทะเลลึกหนักกว่าปีกลาย กรุงเทพฯ จักจมหายคล้ายท้องทะเล การเมืองสยามจักยิ่งสั่นสยอง เกิดการนองเลือดตายเป็นเบือ ก็ได้ยินแต่เสียงสวดคาถาชินบัญชรสลับกับบทสวดพาหุงฯ ดังก้องกระหึ่ม

ถ้าได้พิจารณาจากคำแปลของพระคาถาชินบัญชรแล้วจะเห็นว่าเป็นคำอาราธนาขอพรพระ หรือขอให้พระอสีติมหาสาวกผู้เลิศด้วยปัญญาบารมีตลอดจนพระสูตรอันศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายช่วยปกป้องคุ้มครองผู้บำเพ็ญภาวนามากกว่าจะเป็นคาถาปลุกเสกพระเครื่อง แต่

อย่างไรก็ตามพุทธศาสนิกชนได้นับถือเลื่อมใสและศรัทธาว่าชินบัญชรพระคาถาทรงคุณานุภาพ สามารถบำบัดโรคาพยาธิได้ทุกอย่างทั้งแคล้วคลาดภัยอันตรายทั้งปวง ป้องกันแก้คุณไสยคุณผี และคุณตน ผู้ใดหมั่นเจริญภาวนาเป็นนิจจะเจริญด้วยลาภ ยศ สรรเสริญ สุขทุกทิวาราตรีกาล^{๑๗}

สำหรับการศึกษาบทสวดมนต์พระคาถาชินบัญชร ในสังคมไทยปัจจุบันนี้ถือว่ามี การนำไปศึกษากันอย่างแพร่หลายทั้งนี้เพราะบทสวดมนต์บทนี้มีความสำคัญ เพราะมีความหมายที่มุ่งเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตได้ ดังนั้น ประชาชนโดยมากจึงนิยมสวด โดยเฉพาะแล้วเมื่อมีการรับรองถึงอานิสงส์หรือประโยชน์จากการสวดสาธยาย โดยพระราชสุทธุญาณมงคล (เจริญ ฐิตธมฺโม) เจ้าอาวาสวัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี ถ้าใครสวดมนต์นี้บ่อย ๆ จะสามารถแก้ไขปัญหาชีวิตได้ และมีตัวอย่างที่อ้างอิงได้ว่าผู้สวดบทสวดมนต์นี้สามารถที่จะได้รับอานิสงส์หรือคุณประโยชน์จริงกันเป็นจำนวนมาก ยิ่งทำให้เกิดกระแสความนิยมในหมู่ของประชาชนโดยทั่ว ๆ ไปมากยิ่งขึ้น ซึ่งถ้าพิจารณาจากความนิยมที่จะนำบทสวดนี้ไปสวดหรือศึกษาโดยอิงอาศัยข้อมูลจากวัดอัมพวันแล้วก็จะพบว่าสาเหตุที่คนนิยมสวดมนต์บทนี้ก็เพราะ (๑) ผู้สวดได้รู้จักประวัติความเป็นมาของบทสวดได้เป็นอย่างดีว่า ใครเป็นผู้แต่ง แต่งเพื่ออะไร และมีผู้นำไปใช้ได้แก่ใครบ้าง (๒) ผู้สวดได้ยินได้ฟังมาจากผู้อื่นหรือจากพระราชสุทธุญาณมงคล (เจริญ ฐิตธมฺโม) ถึงข้อมูลยืนยันจากท่านว่าบทสวดมนต์นี้มีที่มาจากประโยชน์ และถ้าใครได้นำไปใช้ก็จะได้ผลจริง ๆ ซึ่งจะทำให้ประชาชนเกิดความมั่นใจมากขึ้น(๓) ผู้สวดเมื่อนำบทสวดมนต์นี้ไปสวดมิได้ตั้งความหวังไว้สูงในเชิงการอ่อนน้อมมากนัก เพราะมีคำแนะนำมาจากวัดว่า สวดมนต์เป็นยาทา วิปัสสนาเป็นยากิน เมื่อเป็นเช่นนั้นจึงคาดหวังเพียงว่า การสวดมนต์เป็นเพียงยารักษาโรคร้ายนอกเท่านั้นมิใช่ยารักษาโรคครอบจักรวาล ซึ่งผู้สวดจะต้องนำเอาบทสวดมนต์นี้ไปใช้ควบคู่ไปกับการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานอันเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิบัติธรรม เพื่อให้เข้าถึงเป้าหมายของชีวิตได้ ซึ่งการวางเป้าหมายหรือกรอบในการสวดมนต์เช่นนี้ถือได้ว่าเป็นไปในลักษณะของ (๑) ให้ความหวัง คือ ให้ความหวังว่าการสวดมนต์นี้มีประโยชน์อย่างแน่นอน แม้จะเป็นการสวดมนต์อย่างเดียวกก็ตาม ก็ยังสามารถที่จะได้รับอานิสงส์ได้ เช่น การที่ทำให้ลูกชายเกรงกลัวใจได้ หรือสามารถได้รับการเลื่อนขั้นจนถึงระดับสูงสุดคือผู้ว่าราชการได้หรืออื่น ๆ ที่เป็นตัวอย่างในเรื่องนี้ (๒)

^{๑๗}มรคไทย โครงการสืบสานมรดกไทย, ประวัติสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี), (กรุงเทพมหานคร : สดาร์ปรีน, ๒๕๔๒), หน้า๑๐๔.

ให้ข้อเท็จจริง คือให้ข้อเท็จจริงว่าการสวดมนต์มิใช่บทสรุปแต่บทสรุปก็คือการปฏิบัติ วิปัสสนากัมมัฏฐาน หมายความว่า การสวดมนต์เป็นแค่บาทฐานที่จะทำให้จิตสงบอันจะนำไปสู่การปฏิบัติธรรมที่จะทำให้ตนเองบรรลุหรือพัฒนาการปฏิบัติไปสู่ระดับขั้นที่สูงกว่าเท่านั้น ดังนั้น เหตุ ๒ ประการนี้ผู้สวดมนต์ได้มีการนำไปสวดโดยมีสติไม่มุงหวังผลมากจนเกินไปจริง แต่จะมุงหวังผลควบคู่ไปกับการปฏิบัติธรรมด้วย ซึ่งก็จะได้ผลที่ดีและประสบความสำเร็จได้ง่าย อนึ่ง พบว่า บทสวดมนต์พระคาถาชินบัญชรนี้มีใช้แต่จะได้รับความนิยมกันแต่ในสมัยนี้เท่านั้น ในอดีตก็ได้รับความนิยมสวดมนต์กันด้วยแต่ไม่ได้เป็นการสวดโดยมุงหวังประโยชน์ในทางวิชาการเช่นสมัยปัจจุบัน โดยในอดีตสังคมไทยนำบทสวดมนต์นี้มาใช้เพื่อ (๑) เป็นคาถาอาคมหรือพระเวทย์คือมุงหวังที่จะนำเอาพุทธมนต์บทนี้มาใช้ในการท่องบ่นสาธยายเพื่อเกิดความเข้มแข็งในการเอาชนะอุปสรรค ซึ่งความนิยมนี้ก็ได้นำไปตามยุคสมัยของบ้านเมืองที่นิยมการเรียนคาถาอาคมกันในยุคสมัยนั้น ๆ ทั้งนี้เพราะถือว่าบ้านเมืองมีศึกสงครามมากจำเป็นที่จะต้องมีการเรียนคาถาอาคมไว้ป้องกันตัว ดังนั้น การนำเอาคาถาชินบัญชรไปใช้ในอดีตจึงเป็นการนำไปใช้ในลักษณะของเวทย์มนต์หรือคาถาอาคมเป็นหลัก (๒) ใช้ในการประกอบพิธีกรรมของสงฆ์คือ นิยมนำมาสวดในงานพิธีหรืองานมงคลต่าง ๆ เช่น งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่งานแต่งงาน อันถือว่าเป็นคติที่ยึดถือกันว่าการทำบุญนั้นขอให้มิชักชนะเหนือทุกสิ่งทุกอย่างได้โดยง่ายไม่มีอุปสรรค ดังนั้นแม้ในอดีตสังคมไทยก็มีกระบวนการศึกษาบทสวดมนต์นี้ในลักษณะที่ประกอบด้วย จุดมุ่งหมายใน ๒ ประการ นั้นกล่าวโดยสรุปท่าทีของสังคมไทยต่อการศึกษาบทสวดมนต์พระคาถาชินบัญชรคือนั้นในอดีตและปัจจุบันได้ศึกษาในลักษณะดังต่อไปนี้

(๑) การศึกษาเพื่อหาข้อเท็จจริงที่มาหรือบ่อเกิดของบทสวดมนต์นี้เพื่อให้ได้เห็นถึงสาระที่แท้จริงรวมถึงบ่อเกิดซึ่งถือว่ามีความสำคัญต่อการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ที่มุงหวังได้โดยมากการศึกษาแนวนี้จะเป็นนักวิชาการ

(๒) การศึกษาเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติกล่าวคือ ปัจจุบันผู้คนศึกษาหรือนำบทสวดมนต์นี้เพื่อที่จะได้เป็นบาทฐานต่อการปฏิบัติธรรมให้บรรลุผลสำเร็จเพราะมีหลักการอยู่ว่าการสวดมนต์เป็นยาที่ใช้รักษาโรคนอก ซึ่งจะต้องนำไปใช้ควบคู่ไปกับการรักษาโรคภายในโดยการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานซึ่งหากนำเอาบทสวดมนต์นี้ไปใช้ควบคู่กันแล้วก็จะก่อให้เกิดความสำเร็จหรือเอื้อให้เกิดผลในทางปฏิบัติเร็วขึ้น โดยมากการศึกษาแนวนี้จะเป็นนักปฏิบัติธรรมหรือชาวพุทธโดยทั่วไป

(๓) การศึกษาเพื่อนำไปใช้ในทางเวทย์มนต์อันเป็นผลมาจากอดีต (อยุธยา) ซึ่งแม้ในปัจจุบันท่าทีของสังคมเกี่ยวกับคดีด้านเวทย์มนต์คาถาก็ยังไม่เปลี่ยนแปลงหรือมีกระแสดังกล่าวอย่างต่อเนื่องโดยเห็นว่าคาถาแต่ละบทมีพุทธคุณสามารถป้องกันภัยต่าง ๆ ได้ โดยเฉพาะเรื่องคุณไสย ภูตผีปีศาจหรือแม้แต่บรรดาสัตว์ร้ายน้อยใหญ่ทั้งหลาย^{๑๔} ซึ่งถือได้ว่าท่าทีหรือคตินิยมนี้ก็ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่มีปรากฏอยู่ในสังคมไทยมาจนถึงปัจจุบัน

ชีวิตในปัจจุบันเป็นชีวิตที่เต็มไปด้วยภัย ทั้งภัยจากธรรมชาติและภัยจากคน แม้นอนหลับอยู่ในบ้านของตัวเองแต่ก็อาจมีเหตุร้ายเกิดขึ้นได้ การดำรงชีวิตของคนปัจจุบันจึงเต็มไปด้วยความหวาดหวั่น ระวังระไวอยู่ตลอดเวลา ภาวการณ์เช่นนี้ ไม่มีสิ่งใดที่จะเป็นหลักยึดแก่ชีวิตได้นอกจากพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และคุณความดีของตน เพราะผู้ที่นับถือพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ และตั้งตนอยู่ในความดีแล้ว ไม่ว่าจะตกอยู่ในสถานการณ์ที่เลวร้ายสักเพียงใด คุณแห่งพระรัตนตรัยและคุณความดีของตน ย่อมปกป้องรักษาให้รอดปลอดภัยเสมอ

๔.๑.๓ คุณค่าต่อบุคคล

หากพิจารณาในแง่ทางปัจเจกชนในสังคมนั้น เราจะพบว่าหากมีการนำเอาบทสวดมนต์บทนี้ไปใช้สวดหรือศึกษาให้ชัดเจนย่อมได้รับคุณค่าอันเป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะในด้านการนำเอาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับอิทธิฤทธิ์ของพระพุทธเจ้าแต่ละองค์ที่ได้สั่งสมความดีที่ผู้สวดภาวนาสมควรนำไปเป็นแบบอย่างและนำไปใช้ก็จะทำให้เกิดคุณค่าดังต่อไปนี้

๔.๑.๓.๑ คุณค่าในด้านความศรัทธา การศึกษาบทสวดมนต์พระคาถาชินบัญชร ถือได้ว่าเป็นการเพิ่มพลังศรัทธาของผู้สวดภาวนา คือก่อให้เกิดคุณค่ากับผู้ที่ศึกษาก็คือ เชื่อว่าพุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ ต้องเคยสวดมนต์ด้วยบทพระคาถาชินบัญชรของสมเด็จพระโตวัดระฆังกันมาแล้ว บ้างก็จำได้ท่องได้หมด บ้างก็ท่องได้บ้างไม่ได้บ้าง บ้างก็จำไม่ได้เลย ต้องเปิดหนังสือสวดตามตลอด ในแต่ละบทที่เราสวดไปนั้น มีความหมายที่สำคัญและลึกซึ้งอยู่มาก

^{๑๔} พุทธอาจารย์วิฑูร โยคะจันทรังษี, พระชัยมงคลคาถาพาหุง (แปล) ฉบับประสิทธิพรของพ่อท่านคล้าย, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๓), หน้า ๒๐.

ความหมายในแต่ละบทว่า ที่เราสวดไปนั้นเราสามารถสรุปถึงคุณค่าของบทสวดมนต์แต่ละบทโดยนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ดังนี้

๑. บทที่ ๓ ใช้อาราธนาเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ไปกับตัว
๒. บทที่ ๕ ใช้ภาวนาให้จิตใจสงบก่อนศึกษาเล่าเรียนต่างๆ
๓. บทที่ ๖ ใช้ภาวนาเมื่อต้องแสดงตนต่อที่ชุมนุมหรือต่อหน้าผู้คน
๔. บทที่ ๗ ใช้ภาวนาสำหรับนักพูด นักแสดง ก่อนพูดก่อนแสดง
๕. บทที่ ๘ ใช้ภาวนาสำหรับเสกน้ำล้างหน้า เสกแป้งเจิม
๖. บทที่ ๙ ใช้ภาวนาเพื่อให้แคล้วคลาดปลอดภัยจากอันตราย
๗. บทที่ ๑๐ และ ๑๑ ใช้ภาวนาเพื่อป้องกันอันตรายจากอมนุษย์
๘. บทที่ ๑๓ ใช้ภาวนาเพื่อป้องกันโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ
๙. บทที่ ๑๔ ใช้ภาวนาเพื่ออาราธนาขอให้คุณพระคุ้มครอง

ความจริงการสวดมนต์ย่อมเกิดอานิสงส์คือทำให้จิตใจเบาสบาย โดยเฉพาะพระคาถาชินบัญชรนั้นมีคำกล่าวอ้างเอาพุทธานุภาพของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ พระอรหันต์สาวก รวมทั้งพระสูตรต่างๆ มาห้อมล้อมป้องกันอันตรายได้ทุกอย่าง ดังที่พระเดชพระคุณพระธรรมสิงหบุราจารย์ (หลวงพ่อจฺจฺ) ได้แนะนำให้สวดหลังบทพระพุทธคุณว่า

"พระคาถาชินบัญชรนี้ก็ดีนะ ไม่ใช่ไม่ดี แต่ว่าสมเด็จพระโตนี่ท่านมีธรรมชั้นสูง ท่านจึงสวดบูชาพระอรหันต์ชั้นสูงได้ แต่ว่าเรายังไม่ได้ชั้นอะไร พุทธคุณสักข้อก็ไม่มี ธรรมข้อเดียวก็ยังไม่มีไปสวดแล้วมันจะได้ผลอย่างไร ขึ้นต้นของบันไดหมู่บ้านกอกอก ต้องมีพระพุทธคุณไว้ในใจ มีพระธรรมคุณ พระสังฆคุณ เรียกว่า มีพระรัตนตรัยยึดเหนี่ยวทางใจก่อนแล้วค่อยไปสวด อย่างนี้สวดพระคาถาชินบัญชรได้ผลแน่และดีด้วย"^{๑๕}

๔.๑.๓.๒ คุณค่าในด้านจิตใจและสติปัญญา พระคาถาชินบัญชรนี้ นอกจากจะนำมาซึ่งสวัสดิมงคลต่อผู้ที่สวดแล้ว ยังเป็นคาถาที่ใช้ปลุกเสกพระสมเด็จเป็นวัตถุมงคลอันเลื่องชื่ออีกด้วย ว่ากันตามจริงแล้วด้วยศีลानุวัติอันเพียบพร้อมกอปรกับพลังจิตอันแรงกล้าของสมเด็จพระ

^{๑๕}มณฺฑน จิตต์เกษม, พุทธฤทธิ์ ชินบัญชรและคำสอนสมเด็จพระโตน, (กรุงเทพมหานคร : เลียงเชียง, ๒๕๔๒), หน้า ๔๕.

พระพุทธจารย์โต พรหมรังสีน่าจะเพียงพอแล้วกับการปลุกเสกพระสมเด็จ แต่พระองค์ท่านก็ยังอัญเชิญพระคาถานี้มาใช้ในการปลุกเสกพระร่วมด้วย สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าพระคาถาชินบัญชรจะต้องมีคุณวิเศษอันเหลือล้ำและมีผลานิสงส์อันมหาศาล ดังต่อไปนี้

๑. **มีสติสัมปชัญญะ** การสวดพระคาถานี้อย่างต่อเนื่องเป็นประจำจะทำให้มีพลังสติอันเฉียบคม เพราะทุกครั้งที่สวดจะเป็นการฝึกมหาสติปัฏฐาน ๔ ไปในตัว กล่าวคือ การฝึกพลังสติประกอบด้วย ๔ ฐาน ได้แก่

- ฐานกาย ขณะนั่งสวดมนต์เราจะรู้เนื้อรู้ตัวอยู่ตลอดเวลาว่า ขณะนี้เรากำลังอยู่ในอิริยาบถใดจึงเกิดเป็นสติฐานกาย

- ฐานเวทนา เมื่อสวดไปชั่วเวลาหนึ่งเกิดอาการเมื่อย เจ็บ เหน็บกิน อาการเหล่านี้เรียกว่าทุกขเวทนา หรือเกิดเป็นปิติสุขความอิ่มเอมใจ เรียกว่าสุขเวทนา หรือรู้สึกเฉย ๆ เป็นปกติ เป็นต้น การเห็นเวทนาเป็นอารมณ์เรียกว่าการเกิดสติฐานเวทนา

- ฐานจิต เมื่อสวดคล่องในระดับหนึ่ง จิตใจจะเริ่มฟุ้งซ่าน ปากสวดมนต์แต่ใจคิดเรื่องอื่น สวดเหมือนเป็นนกแก้วนกขุนทอง สมาธิไม่ได้จดจ่อกับการสวดมนต์อย่างแท้จริง การรู้ว่าตนคิดฟุ้งซ่าน ไม่มีสมาธิ จึงเรียกว่ามีสติฐานจิต

- ฐานธรรม สติฐานธรรมคือการเห็นการเกิด ดับ และเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่ง เช่น เห็นความคิดที่วอกแวกเรื่องแล้วเรื่องเล่า ความปวดเมื่อยตามร่างกายที่เมื่อเปลี่ยนอิริยาบถแล้วความเมื่อยก็เบาบางลงและหายไปในที่สุด ไม่มีสิ่งใดคงทนถาวรตลอดกาล เป็นต้น

๒. **มีพลังสมาธิ** พลังสมาธิเกิดจากการตั้งใจสวดมนต์โดยไม่คิดเรื่องอื่น การสวดพระคาถานี้เป็นประจำจะทำให้จิตรวมเป็นสมาธิได้ง่าย จิตมีพลัง คิดทำการสิ่งใดก็จะประสบผลสำเร็จ และแม้ประสบปัญหาหรือมรสุมในชีวิตจิตก็จะไม่ฟุ้งซ่านหรือว่าวุ่นจนเกินขอบเขต จิตจะมีความสงบในระดับหนึ่ง ทำให้สามารถหาทางออกจากปัญหาได้อย่างง่ายดาย

๓. **มีความสุขกายสบายใจ** หน้าตาผ่องใส เพราะไม่จมอยู่กับอดีต

๔. **ร่างกายสมบูรณ์พูนสุข** ปราศจากอุบัติเหตุอันตรายทั้งปวง

๕. มีวาจาสุภาพ นุ่มนวล มีจังหวะจะโคนและมีทักษะที่ดีในการพูดในที่ชุมชน เป็นที่รักใคร่ของหัวหน้า เพื่อนร่วมงาน ลูกน้อง ลูกค้า และบุคคลรอบข้าง เป็นต้น หน้าที่การงานเจริญก้าวหน้าโชติช่วงชัชวาล^{๒๐}

การสวดพระคาถาชินบัญชรนิยมาตั้งแต่ครั้งที่เจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราชยังมีชีวิตอยู่ตลอดมาจนกระทั่งถึงทุกวันนี้ เพราะเชื่อว่าทรงอานุภาพ มีความศักดิ์สิทธิ์จริง ชาวพุทธจำนวนมากก็มีประสบการณ์จากการสัมผัสด้วยตนเอง เหตุนี้จึงเป็นที่นิยมสวดกันโดยทั่วไป เพราะเชื่อว่ามีความอานุภาพในการคุ้มครองป้องกันสรรพภัย สรรพโรค สรรพทุกข์ และยังให้เกิดความมงคลแก่ชีวิตอีกด้วย

ปัจจุบันได้มีผู้บันทึกเทปชินบัญชรพระคาถาจำหน่าย ย่อมเป็นความสะดวกสบายในการท่องจำ บางท่านยังเชื่อกันว่าเฉพาะการท่องคาถาชินบัญชรเป็นประจำทุกวันก็เท่ากับมีพระสมเด็จพระญาณอุไรอยู่กับตัวเช่นกัน^{๒๑}

บัญชรของพระพุทธเจ้าก็คือดวงตาของพระพุทธเจ้า นั่นคือดวงตาที่เห็นธรรมแต่อีกนัยหนึ่งก็อาจจะหมายความว่า เป็นหน้าต่างที่จะมองเห็นพระพุทธเจ้า ซึ่งก็คือการมองเห็นธรรมดังพระพุทธพจน์ที่ทรงตรัสว่าผู้ใดเห็นธรรมผู้นั้นเห็นตถาคต ดังนั้นบทพระคาถาชินบัญชรที่แม้จะมีเนื้อความยืดยาวแต่รวมความก็คือการให้มีความศรัทธา ความเพียร มีสติ มีสมาธิ และมีปัญญา รู้แจ้ง ซึ่งพระธรรมอันประเสริฐที่พระตถาคตเจ้าได้แสดงแล้ว คือมีดวงตาเห็นธรรมนั่นเอง การที่จะมีดวงตาเห็นธรรมว่าสังขารทั้งหลายไม่เที่ยง สังขารทั้งหลายเป็นทุกข์ และธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา ซึ่งเรียกว่าเห็นพระไตรลักษณ์แล้วจะทำให้จิตหลุดพ้นจากกิเลสและอาสวะทั้งหลาย ถึงซึ่งวิชาและวิมุตตินั้นก็โดยอาศัยการปฏิบัติอบรมจิตในเรื่องของศีล สมาธิ และปัญญา ด้วยเหตุนี้พระคาถาชินบัญชรก็คือบทพระคาถาที่แสดงเป้าหมายที่สุดแห่งคำสอนของพระตถาคตเจ้า คือความหลุดพ้นจากทุกข์สิ้นเชิง ถึงซึ่งวิชาและวิมุตติโดยการฝึกฝนอบรมจิตด้วยศีล สมาธิ ปัญญานั้นเอง

จากการกล่าวมาทั้งหมดเราจะพบว่า การศึกษาบทสวดมนต์พระคาถาชินบัญชรย่อมจะทำให้เกิดคุณค่าแก่บุคคลและสังคมได้ด้วยการนำเอากรอบความคิดและวิธีการปฏิบัติ

^{๒๐}พระราชสุทธานวมงคล, (เจริญ ฐิตธมฺโม), กฎแห่งกรรม ธรรมปฏิบัติ เล่ม ๕, หน้า ๑๓-๑๕.

^{๒๑}มรดกไทย โครงการสืบสานมรดกไทย, ประวัติสมเด็จพระพุทธาจารย์ (โต พรหมรังสี), (กรุงเทพมหานคร : สดาร์ปรีน, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๔.

ไปใช้เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นซึ่งการอาศัยกรอบวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวก็จะสามารถแก้ไข ปัญหาของสังคมและที่สุดแม้ของบุคคลที่กำลังเผชิญกับปัญหาได้ ทั้งนี้เพราะถือว่าปัญหาทุก ปัญหาทางออกหรือปัญหามีไว้ให้แก้ แม้พระพุทธองค์ก็ทรงได้ดำเนินแนวทางไว้เป็น ตัวอย่างมาแล้ว ดังนั้น ทั้งบุคคลและสังคมจึงจะได้รับคุณค่าของการศึกษาบทสวดมนต์นี้ใน การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้

หลวงปู่พุทธอิสระได้นำญาติโยมสวดมนต์ แล้วได้กล่าวได้สอนได้พูดถึงในขณะ สวดมนต์ถึงเนื้อหาในปัจฉิมโอวาทนี้มีใจความว่า

“การสวดมนต์ถือเป็นการทำบุญด้วยหรือ เปล่า ก็ได้อธิบายให้พวกเขาฟังว่า จริงๆ แล้วในบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ อย่าง ที่พระศาสดาทรงบัญญัติวิธีทำบุญเอาไว้ ๑๐ ประการ ๑ ใน ๑๐ ประการก็คือการภาวนา เราอาจจะเข้าใจว่าการภาวนาก็คือการทำสมาธิ นั่ง หลับตา ถือว่าเป็นการทำบุญ จริงๆแล้วการสวดมนต์ ก็คือการภาวนา จัดได้ว่าเป็นการ ภาวนาชนิดหนึ่ง แต่ต้องมีข้อแม้ว่า เราเจริญ เราสวด เราสาธยายมันด้วยหัวใจและชีวิต วิญญาณของเราเอง ถ้าเราสวดมันด้วยหัวใจ ด้วยชีวิตวิญญาณ จนกระทั่งทำให้จิตของเรา ไม่ไปข้องแวะกับอกุศลทั้งปวง ทำให้จิตของเรารวบรวมอยู่ในคำสวดมนต์ เสี่ยง สวดมนต์ และองค์ภาวนา ในการเจริญหรือสาธยายนั้นๆ ก็ถือว่า เป็นวิธีทำบุญ ๑ ใน ๑๐ อย่างของพระพุทธเจ้าได้เหมือนกัน แต่ถ้าหากเราสวด เราสาธยาย แล้วเราเจริญพระ พุทธมนต์บทหนึ่งบทใด โดยไม่ใส่ใจ ไม่สนใจ ไม่ใส่ใจ ไม่ตั้งใจ ถึงจะสวดจนกระทั่ง หหมดเล่ม จบทุกบท เราก็จะไม่ได้อะไร เจตนาที่พระศาสดาทรงบัญญัติบทสวด บท สาธยาย หรือว่า เกจิอาจารย์ พระเถรานุเถระแต่อดีตได้รจนาสรรค์บทสวดมนต์ ทั้งหลายขึ้นมา ก็เพียงเพื่อจะขกใจของเราให้รวมกัน โดยไม่ปล่อยให้จิตวิญญาณมัน เลื่อนลอยหลุดออกไป ฝกไฟอยู่ในทางแห่งความดำ เสื่อมโทรม เรียกว่าเป็นอกุศลจิต เพื่อจะขกระดับจิตของตนให้เป็นบุคคลที่สูง จากฝุ่นละออง ผงธุลี และความสับสน กัดกรุ้มวุ่นวาย ความไม่เอาเรื่อง ไม่เอาเรา และไม่เอาอะไรทั้งสิ้น จะเอาอย่างเดียวกั ก็คือสิ่งที่ตัวเองต้องการ และที่ทะยานอยาก เพราะฉะนั้น การสวดมนต์ก็คือ การทำบุญ นอกจากจะเป็นการทำบุญ ๑ ใน ๑๐ อย่างแล้ว เขามีคำถามๆ ต่อไปว่า เมื่อหลวงปู่พูดว่า การสวดมนต์ก็คือการทำบุญ มีวงเล็บและข้อแม้ว่าต้องสวดด้วยหัวใจแล้ว อานิสงส์ ของการสวดมนต์ด้วยหัวใจ จะมีเท่ากับการบริจาทานใส่บาตรถวายสังฆทานหรือไม่ ก็บอกเขาไปว่า ถ้าเราสวดมันด้วยหัวใจ ด้วยชีวิตวิญญาณ ด้วยการภาวนาจริงๆแล้วเรา

ดื่มด่ำถึงกลิ่นไอ และรสชาติแห่งการภวานานี้ๆ รับผลจากการภวานาเช่นนั้น ชนิดนั้นจริงๆ ละก็ แน่แน่นอน อานิสงส์ย่อมเหนือและมากกว่า การถวายทานทั้งปวงแต่ ถ้าเรา สวดมนต์แค่ริมฝีปาก และฟองน้ำลายที่กระดกบนปลายลิ้นเฉยๆ และเพื่อให้มันจบลงไปวันๆ หนึ่ง เวลาหนึ่ง บทๆ หนึ่ง ถือว่ามีได้อานิสงส์อะไร สู้ให้สวดคำขอทาน ยังได้อานิสงส์มากกว่าบริจาคทานให้แก่คนยากคนจน อดอยากอนาถาให้ข้าวให้น้ำเขากิน ยังได้ผลบุญมากกว่า ยังได้อานิสงส์เหนือกว่า เพราะฉะนั้นพวกเรา ที่มีการสวดเช้าสวดเย็นจริงๆ ได้เปรียบกว่าชาวบ้าน เพราะเรามีโอกาสทำบุญ ทำบุญได้ทั้งเช้าและเย็น หลวงปู่ไม่รู้ว่าพวกเราทั้งหลายทำบุญกันด้วยหัวใจ หรือเปล่า หรือทำให้มันจบๆ ลงไปวันๆ หนึ่ง เวลาๆ หนึ่ง ชั่วโมงหนึ่ง แล้วก็กลายเป็นว่าการสวดมนต์ เป็น เรื่องน่ารำคาญ น่าเบื่อหน่าย ไม่น่าจะใส่ใจ ไม่ให้ความสำคัญ”^{๒๒}

จากการกล่าวถึงคุณค่าของพระคาถาชินบัญชรที่มีต่อบุคคลข้างต้นสามารถบ่งบอกได้ว่า บทสวดมนต์หลายบทนั้นมีอานุภาพในตัวเองมากมายมหาศาลแต่ต้องขึ้นอยู่กับ “ผู้สวด” ด้วย การที่สวดมนต์ตามบทต่างๆ แล้วได้สมหวังตามความปรารถนา หรือวัดแล้วได้โชคลาภต่างๆ นั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับ “บทสวดมนต์” แต่เพียงอย่างเดียว มีองค์ประกอบอย่างอื่นด้วย องค์ประกอบของการได้ทุกอย่างตามที่ปรารถนานั้น มีอยู่ ๓ ส่วน ดังนี้^{๒๓}

๑. กรรม ถ้าคนเราไม่มีส่วนของการกระทำที่ได้เคยทำไว้ในอดีตมาเป็นพื้นฐานแล้ว ไม่มีทางที่จะดีขึ้นมาได้เป็นแน่ เปรียบเทียบว่ากรรมดีที่เราได้กระทำนั้นเป็นกำลังพื้นฐานที่รองรับเรื่องราวต่างๆ

๒. ตัวเราเอง ถ้าเราเองทำตัวไม่ดี เพื่รองรับหรือรองรับสิ่งที่ดีอยู่แล้วก็ไม่มีทางที่จะได้ดีขึ้นมาได้

๓. ผู้ช่วยหรือสิ่งที่มาช่วย ผู้ช่วยในที่นี้รวมถึงทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นครูบาอาจารย์ ผู้ที่มีจิตดี จิตบริสุทธิ์ พรหม เทพ เทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ บทสวดมนต์ พระคาถา เครื่องราง ของขลัง วัตถุมงคล ฯลฯ

^{๒๒} สุภาพ หอมจิตร, สวดมนต์ตัดกรรม, (กรุงเทพมหานคร : เลียงเชียง, ๒๕๔๒), หน้า ๕๔.

^{๒๓} ตูลา พรหมญาณ, พระคาถาชินบัญชรมหาพุทธมนต์ทรงวิเศษ, หน้า ๓๕-๓๖.

ดังนั้น การสวดบทสวดมนต์ชินบัญชรให้ได้รับอานิสงส์ หรืออำนาจจากมนต์ให้ครบถ้วนบริบูรณ์ จึงต้องขึ้นอยู่กับกรรมของแต่ละบุคคล การเตรียมกาย วาจา และใจ ให้ถึงพร้อมซึ่งศีลธรรม และการกำหนดจิตให้เป็นสมาธิ จดจ่ออยู่กับการท่องมนต์นั้นๆ เป็นสำคัญที่สุด โดยบทสวดมนต์และวิธีการสวดนั้นจะเป็นเครื่องมือที่ช่วยทำให้จิตใจได้เป็นสมาธิมากขึ้น และเมื่อจิตเป็นสมาธิแล้ว สติปัญญาก็จะเกิด นำพาให้เราทำสิ่งต่างๆ ไม่ผิดพลาด ทำอย่างรู้ตัว มีสติทุกขณะ

๔.๒ อิทธิพลของพระคาถาชินบัญชรที่มีต่อพุทธศาสนิกชนไทย

การสวดหรือสาธยายมนต์นั้น ควรทำในเวลาเช้าหลังตื่นนอน เพื่อก่อให้เกิดสิริมงคลและความตั้งมั่นแห่งจิต อันจะเกื้อกูลให้ผู้สาธยายสามารถอดกลั้นต่อโลกธรรมที่มากระทบได้ด้วยกำลังสมาธิที่เกิดขึ้นขณะสวดมนต์ และ ถ้ามีโอกาสสวดมนต์ในเวลาก่อนนอน อีกรอบหนึ่งก็จะถือว่าเป็นการดี ผู้สวดมนต์ไม่ควรสาธยายทางใจอย่างเดียวแต่ควรเปล่งเสียงทางวาจา เพื่อให้เหล่าเทวดาอารักษ์ ผู้รักษาย่านและ เทวดาผู้มาจากสถานที่อื่นได้ร่วมกันอนุโมทนาบุญ ถ้าเราสวดมนต์ด้วยหัวใจด้วยชีวิตจิตวิญญาณด้วยการภาวนาจริงๆ แล้วเราคิดมาถึงกลิ่นไอ และรสชาติแห่งการภาวนานั้นๆ รับผลจากการภาวนาเช่นนั้นชนิดนั้นจริงๆ อานิสงส์ย่อมเหนือและมากกว่าการถวายทานทั้งปวง

หลังจากที่เราได้ศึกษาเนื้อหาและรายละเอียดที่เกี่ยวกับบทสวดมนต์พระคาถาชินบัญชร มาทั้งหมดแล้วประเด็นที่จะต้องทำการศึกษาต่อไปนั้นก็คือประเด็นเรื่องอิทธิพลบทสวดมนต์พระคาถาชินบัญชรที่มีต่อสังคมไทยในด้านต่าง ๆ ว่าในอดีตและปัจจุบันนี้บทสวดมนต์บทนี้ได้เข้าไปมีอิทธิพลในด้านใดบ้าง เช่น ด้านความเชื่อความศรัทธา ด้านพิธีกรรมของคณะสงฆ์ และด้านวรรณคดี เป็นต้น ซึ่งถือว่าเป็นอิทธิพลที่เกี่ยวข้องโดยตรง ซึ่งมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๔.๒.๑ อิทธิพลในด้านความเชื่อ – ความศรัทธา

มีชาวพุทธจำนวนมากที่นิยมสวดพระคาถาชินบัญชรกันโดยทั่วไป เพราะเชื่อว่ามีอานุภาพในการคุ้มครองป้องกันสรรพภัย สรรพโรค สรรพทุกข์ และยังให้เกิดความมงคลแก่ชีวิต ผู้วิชัยได้แบ่งเป็นความเชื่อและความศรัทธาในประเด็นต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

๔.๒.๑.๑ ความเชื่อ – ความศรัทธาในด้านพุทธศิลป์ สำหรับอิทธิพลของบทสวดมนต์พระคาถาชินบัญชร ในด้านความเชื่อ-ความศรัทธานี้ถือว่ามีความชัดเจนในสังคมไทยดังเราจะพบว่าศิลปะในด้านพุทธศิลป์นั้น ศิลปินได้สร้างสรรค์งานขึ้นโดยอาศัยกรอบความคิดจากบทสวดมนต์พระคาถาชินบัญชรบทนั้น ส่วนมากจะนิยมปั้นรูปสมเด็จพระโตซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนพระคาถาชินบัญชร โดยจะส่งเสริมการสวดมนต์และเป็นการระลึกถึงสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) ที่ เป็นผู้ค้นพบและรจนาพระคาถาขึ้นใหม่ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้คือ

๑. สัญลักษณ์ทางพุทธศิลป์ในพระพิมพ์สกุลสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) รูปองค์เจ้าพระคุณสมเด็จฯที่วัดระฆัง เพื่อแสดงความกตัญญู และเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตน เชื่อว่าถ้าใครมีไว้พกติดตัวก็จะถึงซึ่งความสุขความเจริญเป็นนิจ

๒. พระสมเด็จวัดระฆัง ได้รับการพุทธปรมาภิเษกด้วยพระคาถาชินบัญชร ซึ่งเป็นพระคาถาศักดิ์สิทธิ์ พระคาถาชินบัญชรเป็นการอัญเชิญพระพุทธานุภาพของพระพุทธเจ้า ๒๘ พระองค์ พระอรหันต์ที่สำคัญอีกหลายองค์ แล้วอัญเชิญพระสูตรต่างๆที่ถือว่าเป็นพระพุทธรูปแต่ละสูตรมารวมกัน เป็นกำแพงแก้วคุ้มกันผู้ภาวนาจากภัยอันตรายต่างๆ จึงมีผู้ปรารถนาจะมีพระสมเด็จวัดระฆัง และหาโอกาสมานมัสการสักการบูชา

พระเครื่อง หมายถึง พระพุทธรูปองค์เล็ก ๆ หรือพระพิมพ์ซึ่งได้ผ่านกรรมวิธีการบรรจุพุทธคุณ วิททยา และพุทธปรมาภิเษก สามารถใช้เป็นเครื่องรางของขลัง คุ้มครองป้องกันภัยอันตราย ตลอดจนอำนาจสิริมงคลให้กับผู้สักการะบูชาได้^{๒๔}

อานุภาพพุทธคุณ หมายถึง^{๒๕} พลังด้านศักดิ์อำนาจ ความศักดิ์สิทธิ์ ฤทธิเดชของพระเครื่องในด้านที่เป็นคุณต่อผู้สักการะบูชาทั้งหลายทั้งทางตรง และทางอ้อม อำนาจพุทธคุณของพระเครื่อง ขึ้นอยู่กับปัจจัยซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญดังต่อไปนี้

๑. ศีลจริยวัตรและภูมิธรรมของผู้สร้าง พระเครื่องที่ถูกสร้างโดยผู้ทรงศีลจริยวัตรสมบูรณ์งดงามสำเร็จอภิญญาจิตและฌานสมาบัติขั้นสูงสุด ย่อมจะมีพลังศักดิ์ภาพมากที่สุด

^{๒๔} ชัยพร พิบุลศิริ, อานุภาพพุทธคุณของพระสมเด็จวัดระฆัง , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เมืองสุวรรณภูมิ, ๒๕๕๕), หน้า ๓๕- ๓๖.

^{๒๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕-๓๖.

๒. เจตนารมณ์ของการสร้าง แต่เดิมพระเครื่องจะถูกสร้างขึ้น เพื่อใช้สืบอายุพระพุทธศาสนา ต่อมาใช้เป็นปัจจัยช่วยในการบำเพ็ญบารมีของผู้อธิษฐานพุทธภูมิ ภายหลังเมื่อได้รับอิทธิพลของพุทธมหายานลัทธิตันตระ จุดมุ่งหมายมักจะเน้นที่อานุภาพด้านอิทธิฤทธิ์และปาฏิหาริย์เป็นสำคัญ

๓. อิทธิวัตถุที่ใช้ในการสร้างมีผลต่ออานุภาพพุทธคุณของพระเครื่อง พระเครื่องที่สร้างจากวุ้นหรือชินจะเน้นอานุภาพด้านอยู่ยงคงกระพัน พระเครื่องที่สร้างจากดินเผาจะดีทางด้านแคล้วคลาดคงกระพันและเมตตามหานิยม ถ้าเป็นพระเครื่องเนื้อผงพุทธคุณ จะมีอานุภาพทุกด้าน และจะเด่นมากที่สุดในด้านความเจริญก้าวหน้า การค้าขาย และเมตตามหานิยม

๔. ศิลปะที่ปรากฏเป็นพิมพ์พระ นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงความหมายความงามในเชิงศิลปะของแต่ละสกุลช่างแล้วยังบ่งบอกถึงศรัทธา เจตนา คติธรรม และเรื่องราวต่างๆ ที่ผู้สร้างตั้งใจจะบอก นอกจากนั้นศิลปะของพิมพ์พระยังสามารถสื่อให้เห็นถึงอานุภาพด้านต่างๆของพระ พิมพ์ได้

๕. อานุภาพพุทธคุณของพระเครื่องก็ขึ้นอยู่กับกรรมวิธีในการสร้างและการบรรจุ พุทธคุณ พระเครื่องเป็นของสูงควรค่าแก่การเคารพบูชา พระเครื่องแต่ละชนิดแต่ละประเภทจะมีกรรมวิธีในการสร้างและการบรรจุพุทธคุณ ที่แตกต่างกัน นอกจากนั้น ผู้สร้างยังสามารถบรรจุพุทธคุณให้พระเครื่องมีอานุภาพเด่นด้านใดด้านหนึ่ง โดยเฉพาะได้

๖. อำนาจพุทธคุณของพระเครื่องมีความสัมพันธ์กับพลังศรัทธาและการปฏิบัติตัวของ เจ้าของพระ เจ้าของพระจะต้องปฏิบัติบูชาพระด้วย จึงจะบังเกิดผลในทางดี ถึงจะไม่บังเกิดผลทางด้านอิทธิฤทธิ์อย่างน้อยก็ช่วยให้เจ้าของพระได้พัฒนา จิตใจให้สูงขึ้น

จากข้อมูลข้างต้นสามารถวิเคราะห์อานุภาพพุทธคุณของพระสมเด็จจักรพรรดิได้ว่า วิญญูญาณศรัทธาของมนุษย์ ที่มีต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีประจำอยู่ในจิตใต้สำนึกของมนุษย์ทุกคนทุกสมัย นับตั้งแต่ข่าวกาฬาริย์ของพระสมเด็จจักรพรรดิ ที่ได้ช่วยรักษาโรคป่วงใหญ่ให้หายขาด ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๑๖ เรื่อยมา รวมทั้งข่าวจากผู้มีประสบการณ์เกี่ยวเนื่องกับพระสมเด็จอีกมากมาย ทำให้สามารถกล่าวได้ว่า ไม่มีพระเกจิอาจารย์รูปใดในยุครัตนโกสินทร์ที่จะทรงอานุภาพกิตติคุณปรากฏ แพร่หลายโด่งดังเทียบเท่าเจ้าพระคุณสมเด็จพะพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) พระเครื่องที่ท่านสร้างได้รับความนิยมเลื่อมใสยิ่งกว่าพระเครื่องใดๆเท่าที่ผู้วิจัยจะประมวลได้ พระสมเด็จจักรพรรดิ มีอานุภาพพุทธคุณ ด้านป้องกันรักษาโรค ป้องกันภัย แก้วคุณ

ไสย ช่วยให้แคล้วคลาดปลอดภัย มีพุทธคุณด้านเมตตามหานิยมสูง ช่วยให้มีความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าในกิจการงาน ทำให้มีชื่อเสียง มีอำนาจปราศจากศัตรู พระสมเด็จวัดระฆัง เป็นสุดยอดปรารถนาของนักนิยมพระเครื่องทุกคน ผู้มีบุญวาสนาได้ครอบครองพระสมเด็จวัดระฆังองค์สวยสมบูรณ์ ย่อมจะเกิดความรู้สึกราบรื่นใจ และเป็นที่รู้จักของสังคม การที่พระสมเด็จวัดระฆัง มีอานุภาพพุทธคุณอยู่ในขั้นสูงที่สุด มาจากเหตุปัจจัยต่อไปนี้

๑. ผู้สร้างคือเจ้าพระคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) เป็นผู้ที่มีศีลจริยวัตรสมบูรณ์งดงามท่านเป็นพระอัจฉริยาจารย์ทรงคุณปัญญาสำเร็จอภิญญา คือความรู้ซึ่งได้ฉกฉวยสมาบัติขั้นสูง ๖ ประการท่านสำเร็จสวดโศฬสญาณ ขึ้นสัมภิยาญาณทำให้มีอิทธิฤทธิ์ และได้อำนาจตั้งสัจจะสามารถรู้เหตุการณ์ล่วงหน้าได้อย่างแม่นยำและท่านยังถือ ปฏิบัติในข้อวัตรกฎวัตรตลอดชีวิต

๒. พระสมเด็จวัดระฆัง ถูกสร้างด้วยจิตของพระโพธิสัตว์ ที่ปรารถนาให้ผู้นำไปสักการบูชาเกิดอานิสงส์ปราศจากซึ่งความทุกข์ทั้งปวง และที่สำคัญท่านสร้างพระสมเด็จเพื่อบำเพ็ญทานบารมี เป็นการบำเพ็ญโพธิปริพาจนธรรม คือธรรมสำหรับบำเพ็ญพระพุทธานุภาพ

๓. ผงวิเศษในพระสมเด็จวัดระฆัง เป็นสุดยอดของส่วนผสมในเนื้อพระ อันประกอบไปด้วยผงปถมังอิทธิเจ มหาราช พุทธคุณ และตรีนิสิงเห ผงวิเศษเหล่านี้ได้ผ่านกรรมวิธีลงวิทย์คาถาขั้นสูง ทำให้เกิดอานุภาพ มหามงคลประดุจดังพุทธรังสีแผ่คุณความดีไปทั่วพุทธจักรวาล และบังเกิดผลานิสงส์แก่ผู้สักการบูชาไม่เสื่อมคลาย นอกจากผงวิเศษดังกล่าวแล้ว ท่านยังผสมผสานวัตถุมงคลอาถรรพ์อื่นที่ท่านพิจารณาเห็นว่ามีความ ศักดิ์สิทธิ์ลงในเนื้อพระด้วย เช่นว่านร้อยแปด ดอกไม้บูชาพระ ก้านธูป ผงใบลานเผา ข้าวก้นบาตร เศษพระเครื่องโบราณ เศษจีวรห่มพระพุทธรูป ทรายเงิน ทรายทอง ฯลฯ ทำให้เนื้อพระมีความศักดิ์สิทธิ์ และมีคุณค่ายิ่งกว่าเพชรน้ำหนึ่ง

๔. พระสมเด็จวัดระฆัง ได้รับการพุทธปรมาภิเษกด้วยพระคาถาชินบัญชร ซึ่งเป็นพระคาถาศักดิ์สิทธิ์ พระคาถาชินบัญชรเป็นการอัญเชิญพระพุทธานุภาพของพระพุทธเจ้า ๒๘ พระองค์ พระอรหันต์ที่สำคัญอีกหลายองค์ แล้วอัญเชิญพระสูตรต่างๆที่ถือว่าเป็นพระพุทธรูปแต่ละสูตรมารวมกัน เป็นกำแพงแก้วคุ้มกันผู้ภาวนาจากภัยอันตรายต่างๆพระคาถาชินบัญชรทรงคุณานุภาพมากมาย ถ้าหมั่นเจริญภาวนาเป็นนิจ จะประสบแต่ความสุขความเจริญ อีกทั้งยังสามารถนำมาบาริกรรมทำน้ำพระพุทธมนต์ปัดเป่าโรคภัยไข้เจ็บได้สารพัด

๕. แม่พิมพ์พระสมเด็จจักรพรรดิทั้งงดงามและทรงคุณค่าทางศิลป์ เป็นฝีมือการแกะของหลวงวิจารณ์เจียรนัย หัวหน้าช่างหลวงในราชสำนักพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ พระสมเด็จจักรพรรดิเป็นพระเครื่ององค์แรกที่สร้างเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าอย่างทรงเรขาคณิต องค์พระและฐานจำลองแบบและย่อส่วนมาจากองค์พระประธานในพระอุโบสถวัดระฆังฯ ปางสมาธิ ศิลปะสุโขทัย พิมพ์ทรงในภาพรวม ถึงจะขึ้นรูปแบบง่าย ๆ ปราศจากส่วนตกแต่ง แต่มีความงดงาม จัดองค์ประกอบทางศิลปะได้ลงตัวกันอย่างสมภาค บอกถึงสถานะจิตที่สงบนิ่ง

๖. พลังอำนาจของพระสมเด็จจักรพรรดิขึ้นอยู่กับ การปฏิบัติตัวของเจ้าของพระเจ้าของพระถ้าปฏิบัติตนบูชาพระด้วย ก็จะบังเกิดผลในทางดี ผู้มีพระสมเด็จจักรพรรดิประจำตัว หรือผู้ปรารถนาจะมีพระสมเด็จจักรพรรดิ ควรหาโอกาสตามมัสการสักการบูชา รูปองค์เจ้าพระคุณสมเด็จฯที่วัดระฆังให้ได้ เพื่อแสดงความกตัญญู และเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตน ก็จะถึงซึ่งความสุขความเจริญเป็นนิมิต

ด้วยพลังอำนาจในด้านพุทธคุณ กอปรกับความงดงามในด้านพุทธศิลป์ พระสมเด็จในเจ้าพระคุณสมเด็จพะพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) จึงได้รับการถวายพระนามอย่างสมพระเกียรติว่าเป็น “จักรพรรดิแห่งพระเครื่อง” เป็นเครื่องวัดภูมิฐานะของความเป็นนักนิยมพระเครื่อง พระสมเด็จจักรพรรดิจึงเป็นสุดยอดวิญญานปรารถนาของนักนิยมพระเครื่องทุกคน

๔.๒.๑.๒ ความเชื่อ – ความศรัทธาต่อสมเด็จพะพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี)

โดยสัญลักษณ์ทั้งหมดนี้ถือเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเนื่องจากการเป็น การสร้างสรรค์งานดังกล่าวเป็นการสื่อให้เห็นถึงอิทธิพลของบทสวดมนต์ที่มีต่อสังคมไทยเป็นอย่างมาก จนในที่สุดบรรดาจิตรกรหรือศิลปินทั้งหลายจึงได้เนรมิตหรือจินตนาการในการปั้นหรือหล่อพระพุทธรูปดังกล่าวขึ้น รูปลักษณะและสัญลักษณ์ทางพุทธศิลป์ในพระพิมพ์สกุลสมเด็จพะพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) มีความหมายที่เกี่ยวข้องกับหลักการปฏิบัติธรรมต่างๆ ที่สำคัญในพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักบุญกิริยาวัตถุ หลักไตรสิกขา กาถาชินบัญชร และปฏิบัติที่ เกี่ยวข้องกับสมเด็จพะพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) ความหมายทางสังคมวัฒนธรรมของผู้คนที่ นิยมพระพิมพ์สกุลสมเด็จพะพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) ได้ถูกแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑. ความหมายที่เกิดจากนักนิยมนิยมสะสมพระพิมพ์สกุลสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) หมายถึงของมีค่าที่แสดงถึงปางหนึ่งใน พุทธประวัติ มีราคาซื้อขายและมีมหาชนรองรับ

๒. ความหมายที่เกิดจากพระภิกษุสงฆ์และฆราวาส หมายถึงเป็นตัวแทนของ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) และเป็นเครื่องสืบทอดพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ต่อไปด้วยพลังอำนาจในด้านพุทธคุณ กอปรกับความมั่งคั่งในด้านพุทธศิลป์ พระสมเด็จในเจ้าพระคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) จึงได้รับการถวายพระนามอย่างสมพระเกียรติว่าเป็น “จักรพรรดิแห่งพระเครื่อง” เป็นเครื่องวัดภูมิฐานะของความเป็นนักนิยมนิยมพระเครื่อง พระสมเด็จวัดระฆังจึงเป็นสุดยอดวิญญูณปรารถนาของนักนิยมนิยมพระเครื่องทุกคน

นอกจากนั้น ในปัจจุบันได้มีผู้บันทึกเทปซินบัตถุรพระคาถาจำหน่าย ย่อมเป็นความสะดวกสบายในการท่องจำ บางท่านยังเชื่อกันว่าเฉพาะการท่องคาถาซินบัตถุรเป็นประจำทุกวันก็เท่ากับมีพระสมเด็จบูชาอยู่กับตัวเช่นกัน จากการศึกษาสืบค้นของผู้วิจัยจากหนังสือมรดกไทย เกี่ยวกับประวัติของสมเด็จโต ในโครงการสืบสานมรดกไทยขององค์การคำครุสภา กล่าวไว้ว่า “ครั้งเมื่อเจ้าพระคุณสมเด็จฯยังดำรงพระชนชีพอยู่นั้น คุณานุภาพก็ทราบแต่เพียงว่าสมเด็จวัดระฆังฯ ดีทางเมตตามหานิยมสูง แต่ต่อมาเมื่อท่านสมเด็จฯ ได้สิ้นชีพิตักษัยเพียงปีเดียวเท่านั้น คือในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.๕) ในปีระกา พ.ศ. ๒๔๑๖ ในกรุงเทพพระมหานครได้เกิดอหิวาตกโรค หรือโรคห่าลงระบาคชาวบ้านเรียกว่าปีระกาห่าใหญ่ ดังปรากฏตามปมโหรว่า

“ณ วันเสาร์ แรม ๑๑ ค่ำ คนไข้เป็นอหิวาตกโรคตายประปรายขึ้นปฐม”

“ณ วันศุกร์ แรม ๑๑ ค่ำ ตายมากขึ้น”

โรคห่าลงนี้ได้ระบาดไปทั่วตามแม่น้ำลำคลอง แพร่เชื้อโรคร้ายไปถ้วนทั่วทุกจังหวัด ชาวบ้านผู้อาศัยอยู่ตามแม่น้ำลำคลอง และที่อาศัยน้ำดื่มกินจะต้องตายด้วยโรคห่าลงเป็นจำนวนมาก เล่ากันว่าศพที่ที่นำเอามาทิ้งที่บริเวณประตูผีตลอดจนถึงภูเขาทองศพกองทับถมกันเป็นจำนวนมาก ไม่สามารถจะเผาได้ทัน เพราะเป็นศพสด ในสมัยนั้นไม่มีการเผาที่ทันสมัย มีแต่พินเท่านั้นที่ใช้เผา ยิ่งเผาศพสดแต่ละศพต้องใช้พินเป็นจำนวนมาก ถ้าญาติใครตายใครจะไปเผาศพไม่ใช่เอาเงินใส่ซองไปเท่านั้นก็พอ แต่ต้องเอาพินติดตัวไปคนละคืบสองคืบ เรียกว่าไปช่วยกันเผาศพ

ในครั้งนั้นกล่าวกันว่า ดวงวิญญาณของท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระเจ้าไปเข้าฝันบอกกล่าวให้ชาวบ้านชาวเมืองโดยทั่วกันว่าถ้าใครเป็นโรคระบาดเหล่านี้ให้อารธนาพระสมเด็จที่ท่านสร้างลงแช่ในขันทำน้ำมนต์โดยจตุรพักตียนดอกไม้นุชาอารธนาและอธิษฐานขอให้บังเกิดเป็นน้ำพระพุทธรูปมณฑลคัมภีร์เข้าไปก็จะช่วยกันรักษาผู้เจ็บป่วยให้หายได้

ปรากฏว่าในกาลครั้งนั้น พุทธานุภาพจากพระสมเด็จวัดระฆังฯของเจ้าประคุณสมเด็จฯได้ช่วยชีวิตประชาชนพลเมืองที่ชะตาไม่ถึงขาดได้เป็นจำนวนมากดังมีปรากฏตามปุมโหรว่า

“ณ วันพุธ ขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๘ ไช้ลงรากยังชั่วขึ้น”

“ณ วันพฤหัสบดี ขึ้น ๙ ค่ำ ไช้ลงรากน้อยลง”

“ณ วันอาทิตย์ แรม ๑๑ ค่ำ เดือน ๘ ความไช้สงบเงียบลง”^{๒๖}

นับแต่นั้นเป็นต้นมา พระสมเด็จวัดระฆังฯ เริ่มมีค่านิยม ผู้คนต่างขนขวายแสวงหากันสืบต่อกันมาจนตราบเท่าทุกวันนี้

บทสวดมนต์พระคาถาชินบัญชรหลายบทนั้นมีอานุภาพในตัวเองมากมายมหาศาล แต่ต้องขึ้นอยู่กับผู้สวดด้วย การที่สวดมนต์ตามบทสวดมนต์แล้วได้สมหวังตามปรารถนา หรือสวดแล้วได้โชคลาภต่าง ๆ นั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับทสวดมนต์แต่เพียงอย่างเดียว มีองค์ประกอบอย่างอื่นด้วย เช่น กรรม ตัวเราเอง และผู้ช่วยและสิ่งที่มาช่วย^{๒๗} ดังนั้นการสวดบทชินบัญชรให้ได้รับอานิสงส์หรืออำนาจจากมนต์ครบถ้วนสมบูรณ์จึงต้องขึ้นอยู่กักรรมของแต่ละบุคคล การเตรียมกาย วาจา และใจให้ถึงพร้อมซึ่งศีลธรรม และการกำหนดจิตให้เป็นสมาธิจดจ่ออยู่กับการท่องมนต์นั้นๆเป็นสำคัญที่สุด โดยบทสวดมนต์และวิธีการสวดนั้นจะเป็นเครื่องมือที่ช่วยทำให้จิตใจได้เป็นสมาธิมากขึ้น และเมื่อจิตเป็นสมาธิแล้ว สติปัญญา ก็จะเกิด นำพาให้เราทำสิ่งต่างๆไม่ผิดพลาด ทำอย่างรู้ตัว มีสติทุกขณะ

^{๒๖}มรดกไทย โครงการสืบสานมรดกไทย, ประวัติสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี), (กรุงเทพมหานคร : สดาร์ปรีน, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๔.

^{๒๗}ตุลา พรหมญาณ, พระคาถาชินบัญชร มหาพุทธมนต์ทรงวิเศษ, หน้า ๑๖.

๔.๒.๑.๓ อิทธิพลด้านพิธีกรรม

การสวดมนต์จะสำเร็จประโยชน์แก่ผู้สวดภาวนาอย่างแท้จริงนั้น ต้องเตรียมความพร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจ คือ อาบน้ำชำระร่างกายให้สะอาด แต่งกายให้เรียบร้อยเหมาะสมที่จะทำความดี และที่สำคัญคือมีความตั้งใจจริงในการสวดมนต์ เพื่อให้เกิดความสงบแก่จิตใจพร้อมที่จะเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆ อีกสิ่งหนึ่งที่จะต้องจัดเตรียม คือ พานดอกไม้หรือพวงมาลัยบูชาพระ แต่ถ้าไม่สามารถหาได้ก็ไม่เป็นไร เมื่อเตรียมเรียบร้อยแล้ว นำพานดอกไม้หรือพวงมาลัยขึ้นบูชาพระรัตนตรัย แล้วกราบลง ๓ ครั้ง ตั้งจิตระลึกถึงพระพุทธพระธรรม พระสงฆ์ แล้วดวงวิญญาณของท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) ครั้นจิตสงบนิ่งพร้อมที่จะสวดแล้วให้เริ่มสวดมนต์ไปตั้งแต่บทกราบพระรัตนตรัยไปตามลำดับจนจบ ข้อสำคัญขณะสวดมนต์ให้เปล่งเสียงดังพอประมาณ ออกเสียงชัดเจน มีสติจดจ่ออยู่กับบทสวด แล้วสวดภาวนาซ้ำๆ ไม่ต้องรีบสวดให้จบ ขณะสวดก็นึกภาพตามบทสวดไปด้วย เช่น บทสวดกล่าวถึงพระพุทธเจ้า ๒๘ พระองค์มาสถิตย์ที่กลางกระหม่อมของตนให้ระลึกนึกถึงพระพุทธเจ้าทั้งหมด จะทำให้มีสติปัญญา และพลังแห่งความคิดจิตเจ้าสว่างไสว รุ่งเรืองด้วยรัศมีแห่งพระพุทธคุณ เมื่อทำได้ดังนี้ก็จะเกิดผลดีแก่ตัวเองเป็นที่สุด

สำหรับอิทธิพลในด้านการประกอบพิธีกรรมของคณะสงฆ์ไทยของบทสวดมนต์พระคาถาชินบัญชรนั้นถือว่าเป็นสิ่งที่มีปรากฏอยู่มาช้านาน เนื่องจากการนำเอาบทสวดมนต์นี้ไปใช้ในการสวดเมื่อมีการทำบุญในงานมงคลต่างๆ ซึ่งได้มีผู้ให้คำอธิบายคำนี้ไว้ว่า ทำบุญถ้ามีพิธีทำบุญต่อกับตราที่วัดในวันพระก็ดี มีพิธีฉันเข้าต้องสวดบทชินบัญชรนี้เสมอ และคณะสงฆ์ก็ได้นำมาเป็นบทสวดมนต์มาใช้ในพิธีกรรมการทำบุญในงานพิธีต่าง ๆ ได้ ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมานั้นเป็นการอธิบายความหมายของบทสวดมนต์นี้ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการนำมาใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาของคณะสงฆ์ อนึ่ง ในด้านของการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำเอาพระคาถาชินบัญชรนี้ไปใช้เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการประกอบพิธีในงานมงคลนั้นได้มีลำดับการประกอบพิธีดังนี้

๑. วัตถุประสงค์ของการนำไปใช้คือ งานบุญหรืองานมงคลที่มีการตักบาตรหรือถวายภัตตาหาร

๒. ระเบียบปฏิบัติการนำเอาบทสวดมนต์นี้ไปใช้จะต้องนำไปใช้ในวันที่มีการสวดมนต์เข้าเย็น โดยวันที่ ๑ เป็นวันสุกดิบ หมายถึงวันที่จะต้องมีการเจริญพระพุทธมนต์ใน

ตอนเย็นก่อน พอรุ่งขึ้นในวันที่ ๒ เป็นวันทำบุญซึ่งพระสงฆ์เมื่อท่านได้เจริญพระพุทธมนต์ บทอื่น ๆ แล้ว เมื่อถึงเวลาใส่บาตรท่านก็จะสวดบทถวายพรพระนี้แล้วชาวบ้านก็จะเดินมาใส่บาตร ซึ่งถือว่าวิธีปฏิบัติเช่นนี้เป็นพิธีที่ได้รับการปฏิบัติกันโดยทั่วไปในสังคมแต่อาจจะมิใช่พิธีการที่มีรูปแบบที่ชัดเจนเนื่องจากเป็นพิธีการในระดับชาวบ้านธรรมดาทั่วไปเท่านั้น

วิธีสวดพระคาถาชินบัญชร การเริ่มสวดภาวนา ให้หาวันดี คือ วันพฤหัสบดี เป็นวันเริ่มต้นซึ่งถือว่าเป็นวันครู เพราะตามความเชื่อโบราณวันครูจะเหมาะแก่การเริ่มต้นศึกษาวิชาความรู้ต่างๆ แล้วนำสิ่งของเหล่านี้ใส่พานไปตั้งถวาย

- ดอกไม้สามสี หรือดอกบัว ๕ ดอก หรือดอกมะลิ ๑ กำ
- จตุรูป ๕ ดอก
- เทียน ๕ เล่ม

จากนั้นให้จตุรูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย กล่าวบทนมัสการพระพุทธเจ้า (นะโม ตัสสะฯ) แล้วตั้งจิตนึกถึงสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) จากนั้นจึงเริ่มต้นสวด โดยอ่านตั้งแต่บทนำคำกล่าวและต่อด้วยพระคาถาทั้งหมด ๑๔ บท ไปจนครบ ๑ จบก็เป็นอันเสร็จพิธี เริ่มต้น ขึ้นตอนนี้อหากหากไปปฏิบัติที่วัดระฆังฯ ได้ ก็ยิ่งดีถ้าไปไม่ได้ ก็ให้ระลึกถึงท่านหันหน้าไปทิศทางวัดระฆังฯ ก็ใช้ได้

คาถาที่ใช้สวดคู่กับชินบัญชร

๑. ปถมคาถา

ปะโชตา รัมมะภา โหตุ โชติวะโร สะดะวะโห
ตาวะริโย สุวะ ตากา ฐะโร โยโค จ สุ สัมมา

๒. ทุติยคาถา

โกโนชิโย โยชิโนโก โนปาตุโส โสตุปาโน
ชิตุโนมะ มะโนตุชิ โยโสณะภิ ภินะมะโสโย

๓. ตติยคาถา

นะมามิตัง นะระวะรัง นะเยหิสะ นะรามะรัง
เนตุวา มะตัง ประระติรัง นิพพุตโต สัพภิ โย ประรัง

๔. จตุตถคาถา

โนธิโร มุณีโน มะโน โนมะโน ทะมะโน ชิโน
โนธิ โนตุตังคาโน โนโตมาโร ชิโน อุโน

๕. ปัญจมคคาถา

กะรุณาทิ กะจิตตัตโต กะตาดโต สะกะ ชัมมะโท
กะตะนะเม กะพุทฐัสสะ กะตัญญูลิง กะโรมิหัง

๖. ัญญฐมคคาถา

มะโนชิตโต มะโตชิตโน มะโนกิตโต มะโตกิตโน
มะโนธิโร มะโรธิโน มะโรตตะโน มะโนตตะโร

๗. สัตตมคคาถา

นะมามิ นาถังวะระทังวะราทัง อะโนมะเกหา ภินะตังกะวัคคัง
กุมาระนาถัง วะราทังนะรานัง อะกามะเทหาภินะตัง ภัชชนะนันติ

๘. อัญญฐมคคาถา

โย โพธิปัตเต วะระโท นะรานัง เทวาทิเทโวภิตะมาระนาโส
โยคาธิมุตโต สะระโส มะรานัง โอวาทะเทตัง ภินะมามินาถัง

๙. นวมคคาถา

โย เทติเทวะเทโวคคัง มัคคังโนคคังพะลังตะโต
นะมามิตัง ระหะมัคคัง โนโสปาเลตวาปายะโต

๑๐. ทสมคคาถา

นะมามิพุทฺธัง ตะมะหังชโย ชโย นะมามิชัมมัง ตะมะหังชโย ชโย
นะมามิสังฆัง ตะมะหังชโย ริโย นะมามิติกคัง ตะมะหัง ภียโย ภียโย

๑๑. เอกา ทสมคคาถา

นะมามิตัง โย วินายัสสะ นายะเก นะรามะเรหิ ภินะโต วินายะโก
ชินริเชยโย วิมะโล วิโมจะโก ปัชชามะพุชเชติ พุทฺโธ ปะโพทะโก

๑๒. ทวาทสมคคาถา

มุณีโน วะทะนากายะ ปะโพเธตุ ปัชชาปชชัง
มุณีโน วะทะนากายะ ปะโพเธตุ ปัชชาปชชัง

๑๓. เตรสมคคาถา

สิริกิริระ ณะ กิริระโฐ ภาสะปาทะทวะอัคคัง สิริกิริระณะภิมานัง มาระมันตังวิธิตัง
สิริกิริระณะนิเกตัง เกตุเมกัณฺฐะ ติโลเก สิริกิริระณะกะรัคคังโลกะนาถัง นะมามิหัง

๑๔. จุททสมคาถา

ติโลกะ มัคคา หะนะโก มะตัง นะเย สะวา สะนัง โยหะ มะลัง ปะชัง สะยิ

ติโลกะ มัคคา หะนะโก มะตัง นะเย ปะเคาะ นิพพานะ ปุรัง ปะเว ลียะ

พระคาถา ๑๔ บทนี้เรียก จุททสมคาถา ผู้ใดจำเจริญ ระลึกยังพระคาถา จักเจริญ บริบูรณ์ด้วยข้าวมงคลสมบัติ ยศ สิริเดช อายุ วัณณะ สุขะ พละ ทุกประการเป็นคาถาที่ใช้สวดคู่ กับชินบัญชร เพราะชินบัญชร คือ เกราะทองของพระพุทธเจ้า โดยในสมัยโบราณพระเจ้าติ โลกราช จักพรรดิล้านนาทรงใช้สวดทั้ง ๑๔ บท ปรากฏว่าขณะทุกทศมีบุญบารมีไพศาล ทรง โปรดให้จารึกเป็นตัวอักษรล้านนา ต่อมาครุบาทะชะได้แปลเป็นตัวอักษรไทย จากศิลาจารึกวัด สวานดอก

จากการกล่าวมาทั้งหมดจะพบว่าบทสวดมนต์พระคาถาชินบัญชร นี้ได้เข้าไปมี อิทธิพลต่อพิธีกรรมและศาสนาของสังคมไทยทั้งในส่วนของการพิธีและแม้กระทั่งพิธี กรรมการทำบุญของสามัญชนโดยทั่วไป ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบทสวดมนต์นี้มีความสำคัญ ต่อสังคมไทยเป็นอย่างมาก ไม่แพ้กับบทสวดมนต์บทอื่น ๆ เลย

๔.๒.๒ ชินบัญชรที่ปรากฏในวรรณคดี

สำหรับคำว่า “วรรณคดี” นั้นหมายถึงผลงานที่แต่งดี มีศิลปะทั้งที่เป็นลายลักษณ์ อักษรและมุขปาฐะ ซึ่งสามารถให้คุณค่าทางอารมณ์และให้ความรู้สึกรับรู้ต่อผู้อ่านและผู้ฟังได้^{๒๘} ซึ่งคำว่าวรรณคดีนี้มีความหมายที่คล้ายกับคำว่า วรรณกรรม หมายถึง ผลงานที่เป็นทั้งลาย ลักษณ์อักษรและมุขปาฐะ โดยในปัจจุบันนี้มักมีการนำเอาคำว่า “วรรณกรรม” มาใช้เรียกชื่อ ผลงานต่าง ๆ เนื่องจากเป็นความหมายที่ค่อนข้างกว้างสามารถครอบคลุมผลงานการเขียนหรือ แต่งได้ทุกประเภทและคนมักเข้าใจว่าวรรณคดีคือหนังสือที่แต่งดี ดังนั้น ผลงานที่ยังไม่ถือว่า ดี จึงถูกจัดอยู่กลุ่มของวรรณกรรม แต่ในการวิจัยนี้จะใช้คำว่าวรรณคดี เนื่องจาก บทสวดมนต์ พระคาถาชินบัญชรนี้ ถือได้ว่าเป็นวรรณคดีเนื่องจากเป็นผลงานที่แต่งได้ดี และมีคุณค่าในเชิง วรรณศิลป์ คือสามารถยังอรรถรสต่าง ๆ ทางวรรณคดีให้เกิดขึ้นได้ คือ มีการแสดงถึงอารมณ์

^{๒๘} มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ไทยศึกษา หน่วยที่ ๘ – ๑๕, หน้า ๓๑๕.

สะท้อนใจ มีจินตนาการหรือความคิด มีการแสดงออก มีท่วงทำนองหรือท่าทีในการแสดงออก มีกลวิธีในการแต่งหรือเทคนิคและมืองค์ประกอบที่ดี^{๒๙} เป็นต้น

สำหรับวรรณคดีไทยนั้นสามารถแบ่งเป็นประเภทได้ หลายประเภทคือ (๑) วรรณคดีศาสนา (๒) วรรณคดีเกี่ยวกับพิธีกรรม (๓) วรรณคดีเกี่ยวกับเหตุการณ์บ้านเมือง (๔) วรรณคดีเกี่ยวกับการเดินทาง และวรรณคดีที่มีเนื้อหาเป็นนิทาน ซึ่งจากการแยกประเภทดังกล่าวเราจะพบว่า บทสวดมนต์พระคาถาชินบัญชรจัดเป็นวรรณคดีประเภท (๑) วรรณคดีศาสนา เพราะเป็นวรรณคดีที่มุ่งจะเน้นการสั่งสอนให้เข้าใจถึงสาระของคำสอนโดยมีเนื้อหาที่มาจากคัมภีร์ทั้งพระไตรปิฎกและอรรถกถาและนอกจากนั้นยังเป็นวรรณคดีประเภทที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมคือวรรณคดีที่เป็นบทสวดมนต์ที่นำไปใช้ในการประกอบพิธีมีเนื้อหาไพเราะคือการนำไปสวดในพิธีบุญงานมงคลต่าง ๆ ซึ่งเราจะพบว่าบทสวดมนต์พระคาถาชินบัญชรนี้ถือเป็นวรรณคดีที่นำไปใช้ในการประกอบพิธีกรรมอันเป็นงานบุญหรืองานมงคลต่าง ๆ นอกจากนั้นในอีกความหมายหนึ่งบทสวดมนต์นี้ยังได้มีการนำไปใช้เป็นคาถาอาคม หรือบทสวดที่จะก่อให้เกิดผลในเชิงเวทมนต์หรือพุทธมนต์ด้วย อย่างไรก็ตามเราจะพบว่าในประวัติศาสตร์ของสังคมไทยได้มีการนำเอาวรรณคดีเรื่องบทสวดมนต์พระคาถาชินบัญชรนี้มาประพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งเราสามารถแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท หลัก ๆ ก็คือ

๔.๒.๒.๑ วรรณคดีประเภทร้อยกรอง ได้แก่ การนำเอาบทสวดมนต์นี้มาใช้หรือนำมาแต่งเป็นบทร้อยกรองโดยการเปลื้องคำหรือสำนวนจากต้นฉบับเดิมคือบทสวดมนต์พระคาถาชินบัญชรในภาษาบาลีมาเป็นภาษาไทย ซึ่งผลงานประพันธ์ที่ถือว่ามีความไพเราะและนั่นก็คือผลงานบทชินบัญชรไว้อย่างไพเราะเพราะพริ้งมาก โดยเริ่มประพันธ์นั้นว่า

“พุทธรองคัมถ้องทรงสายสรศิลป์ ชนะสินมารทั้งพลต้องร่นถอย ล้างจะลีที่ทรงคัม
ชิมทะยอย พลังพลอยเพิ่มกล้ากว่าหมุ่น เริ่มแต่ครั้งต้นหังกรตอนต้นยุค ยี่สิบแปดผู้
ปลุกประชาชนขวยดีเด่นเป็นผู้นำนรชน เทิดไถ่นเกล้าเถิดเลิสมุณี ฯลฯ โดยข้ามัน

^{๒๙} น.ท.สวัสดิ์พัฒน์ เกิดผล, บรรยายความพระพุทธรูป ๒ เรื่อง พุทธมนต์บทนมัสการ และพุทธมนต์ชัยมงคลคาถา, หน้า ๑๗๖.

บัญชาพระชินะมิเลยะพระสัทธรรมพราัสรรเสริญ ให้สุขกายสบายจิตเป็นนิจเทอญ
แจ่มจำเริญทุกทิวาราตรีนาน ฯ”^{๓๐}

จากข้อมูลข้างต้นสามารถกล่าวได้ว่า วรรณคดีบทนี้เป็นวรรณคดีมีความไพเราะ
เป็นอย่างยิ่งซึ่งมีคุณค่าทางวรรณศิลป์ครบ มีการบ่งบอกถึงเนื้อหาคำสอนและให้ข้อคิดต่าง ๆ
มากมาย นอกจากนั้นแล้วยังมีผลงานของ น.อ. หลวงสารวจ วิถีสมสมุทร ได้นำเอาวรรณคดี
เรื่องนี้ในภาคภาษาบาลีมาประพันธ์เป็นหนังสือเรื่องพุทธชัยมงคลคาถาคำฉันท์ขึ้นซึ่งเป็นการ
ประพันธ์ในรูปแบบของการใช้ลักษณะคำประพันธ์หลาย ๆ รูปแบบปะปนหรือผสมกันเช่น

(๑) วิสาสิกฉันท์ ๒๘

สุรย์ฉายบ่ยแสง ความร้อน ผ่อนแรง เบาแบ่งลงไป
เสด็จจากศาล เบิกบานพระทัย พระตั้งหัวใจสู่มัโพธิ์งาม
กาลนั้นพลันมี เฝ้าพงศ์ชีพรามณ์ โสติดิยนาม
ไปหาหญาคา กลับมาสู่คาม เดินถัดตัดข้ามไปตามทางจร...ฯลฯ

(๒) วสันตดิถีฉันท์ ๑๔

จกกล่าวพญาวสวดี อสุรีก็รำพึง
กำเริบพิโรธกมลรีง เพราะจะเริงทะเลลายกรรม
หากศากยะบุตรจะปฏิบัติ ปรมัตตะเชียรธรรม
รู้แน่จะหนุนมนุญย์นำ มนน้อยมนับถือ ฯ

(๓) อินทรวชิรฉันท์ ๑๑

สมเด็จพระทรงญาณ สุตะสารอสุไร
เฟ่งพิศพิณิจใน มนนี่กะเนผล
แห่งคุณพระเมตตา กรุณาอเนกนนต์
แล้วองค์พระทศพล บริภาษพิจาน ฯ”^{๓๑}

^{๓๐}ปุย บุษยะสี, สวตมมต้อมตรมฉบับสอนใจคน สอนคน สอนเยาวชนสั่งสมบุญกุศล ถูมรรคผล
นิพพาน, (กรุงเทพมหานคร :นายกสมาคมสำนักวัดสุทัศน์, ๒๕๑๔), หน้า ๓๓ – ๔๐.

^{๓๑}น.อ.หลวงสารวจวิถีสมสมุทร, พุทธชัยมงคลคาถาคำฉันท์, หน้า ๘.

(๔) ภูซงคปยาคฉันท

สดับพจน่อสุรเพื่อ เพยอพะจะมานพร้อง
 โจนท่านมิตรักตรอง จะแกลังกล่าวมิกลมกลืน
 ฤไครแจ้งประจักษ์ชัด ถนัดแนกียั่น
 สถานนีอุบัตินี้ เพราะบุญญาธิการไคร ฯ^{๓๒}

(๕) กมลฉันท ๑๒

พระบรมมุนีนารถ มานะคาคคณังใน
 พลมารก็เป็ใจ พญูแจ้งประจักษ์เห็น
 คนนี้จะหาไคร ผิจะไค้ก็สำคัญ
 นรโหนจะมาเป็น คณะทรศพยานตุ ฯ^{๓๓}

จะเห็นได้ว่า บทสวดมนต์พระคาถาชินบัญชร นี้ได้มีอิทธิพลในด้านวรรณคดีประเภทร้อยกรอง ซึ่งผู้ประพันธ์ได้นำไปบรรยายหรืออธิบายในลักษณะของบทประพันธ์ประเภทร้อยกรอง เพื่อให้ได้อรรถรส ทางด้านวรรณคดีเพิ่มขึ้น จึงถือว่า วรรณคดีหรือบทสวดมนต์นี้เป็นวรรณคดีประเภทศาสนาและคำสอนเพราะมุ่งที่จะอธิบายหรือสอนผู้อ่านได้เข้าถึงเนื้อความของเรื่องดังกล่าวในทางพระพุทธประวัติอันเป็นชัยชนะของพระพุทธองค์ซึ่งหากมีผู้อ่านหรือนำไปเผยแผ่ต่อก็จะทำให้เกิดเจตคติที่ดีในด้านของการศึกษาเกี่ยวกับเนื้อหาของบทสวดมนต์นี้ผ่านทางประพันธ์ประเภทร้อยกรองนี้ได้

๔.๒.๒.๒ พระคาถาชินบัญชรกับรสของวรรณคดี

คัมภีร์สันสกฤต ที่จะถือเป็นวรรณคดีได้ จะต้องประกอบด้วยรสแห่งวรรณคดี ๕ รส^{๓๔} คือ

^{๓๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕.

^{๓๓} น.อ.หลวงสารวจิณฺมุต, พุทธชัยมงคลคาถาคำฉันท์, หน้า ๑๐.

^{๓๔} จำเนียร แก้วกู่, หลักวรรณคดีบาฬีวิจารณ์, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮาส์ จำกัด, ๒๕๓๕), หน้า ๓ – ๔ และ ศ.ดร.กุสุมา รักษมณี, การวิเคราะห์วรรณคดีไทยตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤต, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๓๔), หน้า ๑๐๗ – ๑๑๔.

๑. **ศฤงคารรส (สังการส)** เป็นรสที่เกิดจากความซาบซึ้งในความรัก เป็นรสแห่งความชุ่มฉ่ำใจ ชื่นใจ อันเป็นผลจากความยินดีปรีดา (Erotic : แนวรัก ๆ ใคร่ ๆ)

๒. **หาสยรส (หัสสรส หรือ หรรยารส)** เป็นรสที่เกิดจากการได้รับความขบขัน ทำให้เกิดความสนุกสนาน เป็นรสแห่งความร่าเริง รื่นเริง สำเริงใจ (Comedy : แนวตลก ล้อเลียน)

๓. **กรณารส** ความสงสาร เป็นรสที่เกิดจากการได้รับความทุกข์โศก เป็นรสแห่งความสงสารเมื่อเห็นฝ่ายหนึ่งเศร้าเสียใจ (Tragedy : แนวโศกนาฏกรรม)

๔. **เรাত্রรส** ความแค้นเคือง เป็นรสที่เกิดจากการได้รับความโกรธ เป็นรสแห่งความเกรี้ยวกราด ร้ายกาจ โกรธเคือง (Adventure : แนวบู๊ล้างผลาญ)

๕. **วีรรส** ความชื่นชม เป็นรสที่เกิดจากการได้รับความมุ่งมั่น เป็นรสแห่งความกล้าหาญ กล้าพูด กล้าทำ (Picaresque : แนววีรบุรุษ)

๖. **ภยานกรส** ความเกรงกลัว เป็นรสที่เกิดจากการได้รับความน่ากลัว เป็นรสแห่งความทุกข์เวทนา (Detective : แนวตื่นเต้น)

๗. **พิภัสสรส (วิภิจจกรส)** ความเบื่อ รำคาญ ขยะแขยง เป็นรสที่เกิดจากการได้รับความน่ารังเกียจ เป็นรสแห่งความชัง ความรังเกียจ ความลังเลใจ ไม่อาจตกลงใจได้ (Terror : แนวสยองขวัญ)

๘. **อัทภูตรส (อัปภูตรส)** ความอัศจรรย์ใจ เป็นรสที่เกิดจากการได้รับความน่าพิศวง เป็นรสแห่งความประหลาดใจ (Gothic : แนวแปลกประหลาด)

๙. **सानตรส (สันตริส)** เป็นรสที่เกิดจากการได้รับความสงบ เป็นความรู้สึกไม่ทุกข์ ไม่สุข ไม่เกลียด ไม่ริษยา (Romantic : แนวสุขนาฏกรรม)

วรรณคดีพุทธศาสนามีจุดประสงค์ที่จะชักจูงผู้อ่านให้เข้าถึงหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา โดยละเว้นความชั่ว มุ่งแต่ความดี และทำจิตใจให้ผ่องแผ้ว มิได้มุ่งที่จะแสดงอารมณ์ ซึ่งถ้าจะนำเรื่องสมาเป็นเกณฑ์การประเมินคุณค่าของวรรณคดีศาสนาก็ต้องนำธรรมรส ในทางพระพุทธศาสนาเป็นหลัก^{๓๕} ดังนี้

^{๓๕}สุโพธาลังการมัญชลี, พระคันธसारิกวีส แปลและอธิบาย, (กรุงเทพมหานคร : หจก. ไทยรายวัน การพิมพ์, ๒๕๔๖) หน้า ๖๕๔ - ๖๕๖, และ เสนาะ ผดุงฉัตร, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวรรณคดีบาลี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒), หน้า ๑๘.

๑. กรุณารส ไม่ใช่รสสงสารแบบร้องไห้ฟูมฟาย แต่เป็นความเห็นอกเห็นใจอันเกิดจากปัญญาเห็นแจ้งในชีวิตทุกข์ของสัตว์ทั้งหลาย จึงเกิดความปรารถนาที่จะช่วยสัตว์เหล่านั้นให้พ้นทุกข์

๒. หาสรส ไม่ได้หมายถึง รสแห่งความขำขัน ตลกคะนอง แต่หมายถึง ปิติสุขอันเกิดจากการได้เห็นคุณค่าแห่งชีวิตอันประเสริฐตามคำสอนของพระพุทธองค์

๓. วีรรส คือ ความกล้าหาญในการทำสงครามปราบกิเลส ทำลายทุกข์ทั้งของพระองค์เอง และของผู้อื่น ความกล้าหาญในการอนุเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อประโยชน์ของชนหมู่มาก

๔. วิจิจณารส (วิจจณารส) คือ รสแห่งความรังเกียจ ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงความรู้สึกรังเกียจที่เป็นอารมณ์รุนแรง แต่เป็นความผ่อนคลาย สลัดออกจากสิ่งที่เป็นโทษ ละทิ้งความยึดมั่นถือมั่น รังเกียจความไม่มีสาระแท้จริงของสิ่งทั้งหลาย

๕. อัทถุตรส (อัทฐุตรส) หมายถึง ความอัศจรรย์ในส่วนที่เกี่ยวกับพระพุทธเจ้า และพระสาวกบางรูป เช่น ความอัศจรรย์ในเรื่องธรรมชาติการเกิดของพระพุทธเจ้า ความอัศจรรย์ในความสามารถทางด้านฤทธิ์ของพระโมคคัลลานะ ความอัศจรรย์ที่พระพุทธเจ้านั้นคือ ความอัศจรรย์ในการประพาศธรรมอย่างดีเยี่ยมของพระสาวกบางรูป ความอัศจรรย์ในความสามารถในการสอนธรรมอย่างดียิ่งของพระสาวกบางรูป

๖. สानตรส (สันตริส) เป็นรสที่เป็นแกนสำคัญของวรรณคดีศาสนา เป็นรสของชีวิตที่เรียบง่าย สงัด วิวาทจากกิเลสทั้งหลาย

๗. วิมุตติรส เป็นรสแห่งความหลุดพ้น คือ รสของพระธรรมวินัยนั่นเอง ซึ่งมีเพียงรสเดียว เปรียบเหมือนมหาสมุทรมีเพียงรสเดียวคือ รสเค็ม ฉะนั้น

พระคาถาชินบัญชร มีคุณค่าของวรรณคดีศาสนาครบถ้วน โดยถือหลักธรรมรสเป็นเกณฑ์ตัดสิน ดังนี้

๑. กรุณารส อันเกิดจากปัญญาเห็นแจ้งในชีวิตทุกข์ของสัตว์ จึงเกิดความปรารถนาที่จะช่วยสัตว์เหล่านั้นให้พ้นทุกข์ ซึ่งปรากฏในพระคาถาชินบัญชรบทที่ ๑ ว่าด้วยพระพุทธเจ้าและพระนราศากทั้งหลายผู้ประทับนั่งแล้วบนชัยบัลลังก์ ทรงพิชิตพระยามาราชราชผู้พรั่งพร้อมด้วยเสนาราชพาหนะแล้ว เสวยอมตรส คืออริยสังฆธรรมทั้งสี่ประการ เป็นผู้นำสรรพสัตว์ให้ข้ามพ้นจากกิเลสและกองทุกข์

๒. หาสยรส หมายถึงปิตุสขอันเกิดจากการได้เห็นคุณค่าแห่งชีวิตอันประเสริฐตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งปรากฏในพระคาถาชินบัญชรบทที่ ๑๓

๓. วีรรส คือ ความกล้าหาญในการทำสงครามปราบกิเลส ทำลายทุกข์ทั้งของตนเอง และผู้อื่น กล้าหาญในการอนุเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อประโยชน์ของชนหมู่มาก ซึ่งปรากฏในพระคาถาชินบัญชรบทที่ ๑๔ ว่าด้วยการสวดอ้อนวอนให้ได้รับการอภิบาลด้วยคุณานุภาพแห่งสัทธรรม ให้ชนะเสียได้ซึ่งอุปัทวันตรายใดๆ ด้วยอานุภาพแห่งพระชินะพุทธเจ้า ชนะข้าศึกศัตรูด้วยอานุภาพแห่งพระธรรม ชนะอันตรายทั้งปวง ด้วยอานุภาพแห่งพระสงฆ์ ขอให้ได้ปฏิบัติและรักษาคำเนนไปโดยสวัสดีเป็นนิจันรันคร

๔. วิจิณณารส เป็นรสแห่งความรังเกียจ สลัดออกจากสิ่งที่เป็นโทษ ละทิ้งความยึดมั่นถือมั่น รังเกียจความไม่มีสาระแท้จริงของสิ่งทั้งหลาย ซึ่งปรากฏในพระคาถาชินบัญชรบทที่ ๑๔ ว่าด้วยการสวดอ้อนวอนขอพระมหาบุรุษผู้ทรงพระคุณอันล้ำเลิศทั้งปวงนั้นจงคุ้มครองปกป้องรักษาภายในเป็นอันดี

๕. อัทถุตรส ความอัศจรรย์ในส่วนที่เกี่ยวกับพระพุทธเจ้าและพระสาวกบางรูป ดังตัวอย่างในพระคาถาชินบัญชรในทศบท กล่าวถึงความอัศจรรย์พระคาถานี้เป็นการอัญเชิญพระพุทธานุภาพแห่งพระบรมศาสดา สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระพุทธเจ้าที่ได้เคยมาตรัสรู้ก่อนหน้านี้ จากนั้นเป็นอัญเชิญพระอรหันต์จีณาสพ อันสำเร็จคุณธรรมวิเศษแต่ละองค์ไม่เหมือนกัน นอกนั้นยังอัญเชิญพระสูตรต่าง ๆ อันโบราณจารย์เจ้าถือว่าเป็นพระพุทธรมณต์อันวิเศษ ตั้งแต่กระหม่อมจอมขวัญของผู้ภาวนา พระคาถาลงมาจนล้อมรอบตัวจนกระทั่งหาช่องโหว่ให้อันตรายสอดแทรกเข้ามามิได้ ซึ่งถือเป็นธรรมดาของพระโพธิสัตว์ที่จะต้องมิให้เหตุอัศจรรย์เกิดขึ้นเสมอ

๖. ศานตรส เป็นรสของชีวิตที่เรียบง่าย สงัด วิเวกจากกิเลสทั้งหลาย ปรากฏในพระคาถาชินบัญชรบทที่ ๑๒ ว่าด้วยเมื่อผู้สวดอาศัยอยู่ด้วยกิจทั้ง ๔ อย่าง ในบัญชรแห่งพระสัมพุทธะ ประกอบด้วยลานเขต แห่งอาณาอำนาจ แห่งพระพุทธรูปผู้ทรงชนะ ประดับด้วยปรากฏการคือพระธรรมทุกเมื่อ

๗. วิมุตตีสร เป็นรสแห่งความหลุดพ้น คือรสของพระธรรมวินัยที่ ปรากฏในพระคาถาชินบัญชรบทที่ ๑๔ ว่าด้วยการขอพระมหาบุรุษ ผู้เลิศกล้าทั้งหลายทั้งปวงนั้น อภิบาลแก่ผู้สถิตในท่ามกลางแห่งพระชินบัญชร อยู่บนพื้นแผ่นดิน ข้าพเจ้ามีความรักชาติ โดยทำให้ครบถ้วนทุกทางอย่างนี้ด้วยประการฉะนี้ ขอจงชนะอุปัทวะ ด้วยอานุภาพแห่งพระ

พุทธะผู้ทรงชนะชนะข้าศึกขัดข้อง ด้วยอานุภาพแห่งพระธรรมชนะอันตรายทั้งปวงด้วย
อานุภาพแห่งพระสงฆ์อันอานุภาพแห่งพระสัทธรรมอภิบาล ประพตติอยู่ในชินบัญชรเทอญ

สรุปได้ว่า พระคาถาชินบัญชรที่กล่าวถึงเกี่ยวกับรสของวรรณคดีศาสนาจะมี
ปรากฏในเกือบทุกพระคาถา และมักมีการบรรยายสรรพคุณบทสวดมนต์กันมาก
โดยเฉพาะในหมู่ชาวพุทธ ที่มีความเชื่อว่าเมื่อสวดแล้วจะทำให้เกิดผลดี เมื่อแปลบทสวดแล้ว
จะพบว่าบทสวดมนต์ก็คือการท่องจำความรู้ทางศาสนาบ้าง บรรยายคุณลักษณะของสิ่ง
ศักดิ์สิทธิ์บ้าง หรือสรรเสริญพระรัตนตรัยบ้าง สำหรับชินบัญชรนั้น หากใครเคยอ่านฉบับ
แปลเป็นไทยจะพบว่ามีการอาราธนาสิ่งศักดิ์สิทธิ์แบบจำเพาะเจาะจงชื่อของพวกท่านมา
ประดิษฐาน ณ ตำแหน่งต่าง ๆ ในเรา ซึ่งเป็นอุปเท่ห์หนึ่งทางไสยเวทวิทยาคน ผู้ประพันธ์บท
สวดต่าง ๆ ได้นั้น ต้องมีอัจฉริยภาพเกินมนุษย์อยู่มาก นั่นคือนอกจากจะรู้เรื่องภาษาอย่าง
แตกฉาน ยังต้องมีทักษะในการร้อยเรียงให้ออกเสียงแล้วเกิดความไพเราะคมคาย โดยเฉพาะ
ชินบัญชรจะเป็นตัวอย่างหนึ่งของการประติมากรรมที่ยิ่งใหญ่ หากลองสวดเร็ว ๆ จะรู้สึกถึงความ
คมกริบจากกระบวนการเปล่งคำโดยรวม คนคิดประติมากรรมอะไรอย่างนี้ได้ต้องมีจิตที่แทงทะลุ
ศาสตร์หลาย ๆ ด้าน เช่นเข้าใจเรื่องพลังสัมพันธ์อันเป็นนามธรรม เข้าใจสรรคำวิเศษมา
ประกอบให้เกิดภาวะเข้มข้นอุกฤษฏ์ แม้ผู้ที่ท่องบ่นสวดภาวนาไม่มีความหมายเลย ก็เหนียวน่า
ให้เกิดกำแพงปกป้องน่าเกรงขาม ตลอดจนเกิดศรีสมเด็จดังจิตใจได้มากกว่าเดิม

อย่างไรก็ตาม ตบะอำนาจซึ่งเกิดขึ้นง่าย ๆ มักนำมาซึ่งความทะนง ความรู้สึกเหนือ
คนอื่น ตลอดจนการเห็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทางพุทธศาสนาไปในทางเดียวกับลัทธิที่นิยมมนต์
กฤตยาอาถรรพณ์ คือมองว่าพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ทั้งหลายเป็นผู้บันดาลบันดาลฤทธิ์
อำนาจและความปลอดภัยทั้งหลายให้เรา ขอเพียงเราสวดวิงวอนร้องขอเท่านั้น

๔.๒.๒.๓ พระคาถาชินบัญชรที่ปรากฏในวรรณกรรมอื่นๆ

พระคาถาชินบัญชรกับนวนิยายเรื่องเพชรพระอุมา นวนิยายเรื่องเพชรพระอุมาได้
กล่าวถึง พระสมเด็จนี้อยู่ ๒ องค์คือ^{๓๖}

- องค์แรกนั้นเป็นของรพินทรซึ่งเป็นหนึ่งในสามที่เขามอบให้กับคาริน

^{๓๖} มั่นดู, ชุมชนคนรักเพชรพระอุมา, (กรุงเทพมหานคร : หจก. ไทยรายวันการพิมพ์, ๒๕๔๖),
หน้า ๕-๖.

- ส่วนองค์ที่สองเป็นของนายอำพล พลากร ผ.อ. บริษัทไทยเวิลด์ไพล์ ซึ่งเขาจะมอบให้พรินทร์ก่อนออกเดินทางไปค้นหาระเบิดนิวเคลียร์ ๑๐ เมกกะตัน แต่พรินทร์ปฏิเสธพร้อมกับกล่าววาทะเด็ด “เป็นพรานป่าแล้วยังเสือกพกพระ”

พระสมเด็จจักรพรรดิเป็นหนึ่งในสุดยอดพระเครื่องในชุดเบญจภาคี เป็นจักรพรรดิแห่งวงการพระเครื่องและเป็นพระเครื่องที่ราคาแพงที่สุดในโลกอีกด้วย ซึ่งพระองค์นี้ สร้างโดยสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) พรหมรังสี และในเรื่องเพชรพระอุมา ก็กล่าวถึงสมเด็จโต อยู่สองครั้ง ดังนี้

- เหตุการณ์ตอนที่พรินทร์ ผจญกับสาวท่า ครึ่งแรกบริเวณบ่อโคลนเดือดบนยอดเขาหัวแร้ง สมเด็จโตได้ลงมาโปรด เป็นภาพนิมิตกั้นระหว่างพรินทร์กับสาวท่า

- ตอนที่คารินหลงป่า หลังจากถูกน้ำซัดในภาคที่สอง ท่านได้มาลงใจคารินโดยมีกวางป่าโผล่เข้ามาหาคาริน ขณะที่คารินต้องการอาหารเมื่อคารินไม่ได้มากวางตัวนั้น ท่านจึงได้สาแดงกายเดินนำคารินไปพบปากกล้วย

นอกจากนี้เพชรพระอุมา ยังได้กล่าวถึง คาสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ของท่านอีกด้วยคือ คากาชิน บัญชรนั่นเอง

พระคากาชินบัญญัติกับคัมภีร์ปรัชญาปารมิตาหฤทัยสูตร เป็นสูตรที่ว่าด้วยการทำจิตใจที่บริสุทธิ์ เปี่ยมด้วยความปลื้มปิติยินดี และทำให้เกิดปัญญาบารมีอันยิ่งใหญ่บทสวดเดิมเป็นภาษาสันสกฤต ต่อมาได้แผ่ขยายไปทางเนปาล ธิเบต จีนและญี่ปุ่น และได้มีการแปลเป็นบทสวดหลายภาษา ซึ่งบทพระสูตรนี้อยู่ในศาสนาพุทธนิกายมหายาน เช่น วัชร แต่ไม่มีในศาสนาพุทธนิกายหินยานหรือเถรวาท พระสูตรนี้เป็นพระสูตรที่สำคัญอีกสูตรหนึ่ง ที่เมื่อก่อนนี้เป็นการยากมากที่จะได้เจอกับพระสูตรนี้ จึงมีคนหลายคนที่ต้องลำบากแสนเข้นเพื่อตามหาพระสูตรนี้ จึงโชคดีอย่างมากที่ได้มาท่องบทพระสูตรนี้^{๓๗} ขยายความมนตราท้ายคัมภีร์เล่มนี้เป็นภาษาสันสกฤตที่มีใจความดังต่อไปนี้

"ผู้ไปแล้ว (กะเต) ผู้ไปแล้ว (กะเต)

ผู้ไปฝั่งนั้นแล้ว (พารากะเต)

ผู้ไปฝั่งนั้นหมดแล้ว (พาราสังกะเต)

ผู้ตรัสรู้แล้ว (โพธิ)

^{๓๗} สุวินัย ภรณวลัย, หัวใจมังกร, (กรุงเทพมหานคร : ฐิติพรการพิมพ์, ๒๕๕๔), หน้า ๗๕.

จงเป็นสุขเป็นสุขเถิด (สวาทะ)"

ผู้แสวงหาความหลุดพ้นทั้งหลาย พวกท่านจะต้องรู้ถึงสังขารแห่ง ปัญญาบารมี ในคัมภีร์วิเศษเล่มนี้ให้จงได้ เพราะสังขารอันนี้เป็นยอดของยอดแห่งปัญญาที่จะช่วยให้เราหลุดพ้นจากความ ทุกข์ทั้งปวง พลังของมันนั้นมีมากเกินหยั่งคาด มันเป็นสังขารท่ามกลางสังขารทั้งหลาย และเพราะมันเป็นสังขารมันจึงคงทนไม่เปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะอยู่ในโลกใดยุคใด

ผู้แสวงธรรมทั้งหลายเอ๋ย ขอพวกท่านจงจำคำพูดต่อไปนี้ให้ดีและจงท่องให้ขึ้นใจ ว่า "ข้าฯ จะนำสังขารแห่ง สุธูตา ติดตัวข้าฯ ไปตลอดการเดินทางของข้าฯ ข้าฯ จะมุ่งเดินต่อไป เดินต่อไป ภายใต้การดูแลของพระมหาโพธิสัตว์เจ้า (พระอวโลกิเตศวร) จนกว่าข้าฯ จะไปถึงฝั่งปากโน้นในวันใดวันหนึ่ง"

จากคำแปลของคัมภีร์ปรัชญาปารมิตาหัตถสูตรเนื้อหาจะเน้นให้ผู้สวดแสวงหาความหลุดพ้นและสังขารในชีวิตทำให้จิตมีกำลัง เป็นการบำรุงจิตจิตที่มีกำลังจะเข้มแข็ง ไม่อ่อนไหวง่าย สติดี หนักแน่นการมีจิตเป็นสมาธิสติจะคงอยู่เสมอ จะก่อให้เกิดปัญญาตามมา ปัญญาหมายถึงระบบการคิดที่มีสติคอยกำกับกับการคิดจึงอยู่บนพื้นฐานของเหตุและผล ไม่มีอารมณ์เข้ามาเจือปน ส่วนความคิดที่ขาดสติเราเรียกว่า “อารมณ์” คนสมัยใหม่ที่ไม่นิยมนั่งสมาธิ ส่งผลให้สติไม่มั่นคงโกรธง่าย โมโหง่าย จี๋หงุดหงิด ไม่อดทนต่อแรงกดดันทั้งปวงมีอารมณ์แปรปรวนไม่สม่ำเสมอ เหตุเพราะจิตมีกำลังอ่อน ถ้ามันฝึกจิตอยู่เสมอจะได้รับความสุข สว่างสดใส หรือกระทั่งหลุดพ้นไปได้ นับว่าได้อันวิเศษมหาศาลทีเดียว

พระคาถาชินบัญชรกัณฑ์วรรณกรรมล้านนา พระพุทธศาสนาในล้านนาเป็นสถาบันที่มีบทบาทสำคัญต่อการปกครองบ้านเมือง โดยเฉพาะในสมัยโบราณ ช่วยให้สถาบันการปกครองดำเนินไปด้วยดี เมื่อเรายังไม่ได้รับอิทธิพลทางการเมืองและเศรษฐกิจแบบตะวันตกยังปกครองกันแบบสังคมประเพณีอยู่นั้น คำสอนในพระพุทธศาสนาได้ทำหน้าที่ขัดเกลาประชาชนในชาติให้มีความเจริญทางด้าน จิตใจ จนกลายเป็นคนที่มีเอกลักษณ์เด่นเฉพาะตัวเป็นแบบชาวพุทธไทยที่แตกต่างจากชาวพุทธในประเทศอื่น

ในอาณาจักรล้านนาสมัยโบราณนั้น มีคติความเชื่ออยู่ว่าการสร้างวัดเป็นยอดมหากุศลและกลายเป็นคตินิยมสำหรับพระเจ้าแผ่นดินและเจ้านายชั้นสูง ตลอดจนพ่อค้าคหบดีทั้งหลาย โดยเฉพาะพระเจ้าแผ่นดินและพระบรมวงศานุวงศ์นั้น ถือเป็นประเพณีที่จะต้อง

สร้างวัดประจำรัชกาลหรือประจำตระกูล แล้วถวายการอุปถัมภ์แก่วัดนั้น จึงมีวัดราษฎร์และวัดหลวงเกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้ภายในกำแพงเมืองเชียงใหม่ชั้นใน จึงมีวัดถึงหนึ่งร้อยวัด และภายในกำแพงชั้นนอกอีก ๕๐ วัด รวมทั้งหมด ๑๕๐ วัด รวมความว่าการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เป็นหน้าที่ที่สำคัญสำหรับผู้นำประเทศ ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการพัฒนาประเทศ เพราะพระศาสนาเป็นกำลังสำคัญในการปกครองราษฎร์ให้สามัคคีกันเป็นปึกแผ่น มีความสงบสุข ยิ่งไปกว่านั้นยังมีลัทธิความเชื่อระหว่างชาวพุทธว่า พระมหากษัตริย์เป็นพระโพธิสัตว์ โดยได้ส่งสมบุญบารมีมาในอดีตชาติ และด้วยอำนาจบุญกุศลที่ได้บำเพ็ญมานั้น จึงได้อุบัติมาเพื่อปกครองประชาชนพลเมือง ในขณะเดียวกันเมื่ออุบัติขึ้นในโลกมนุษย์แล้ว ก็ต้องบำเพ็ญบารมีให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป เมื่อถือตามคติที่ว่านี้พระมหากษัตริย์จึงทรงมีพระราชกรณียกิจหลัก ๒ ประการ คือ ๑) ปกครองไพร่ฟ้าประชาชนให้อยู่เย็นเป็นสุข และ ๒) ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมา บุรพกษัตริย์ล้านนาเกือบทุกพระองค์ จึงทรงชวนขวายหาพระสงฆ์ที่ทรงพระไตรปิฎกมาประดิษฐานพระพุทธศาสนา และปฏิรูปการพระศาสนาให้เจริญยิ่ง ๆ ขึ้น พระพุทธศาสนาจึงเป็นสถาบันเดียวที่ให้ความรู้แก่พลเมืองในยุคนั้น วัดและพระสงฆ์เป็นแหล่งความรู้เกือบทุกแขนง และในยุคทองของพระพุทธศาสนา คือตั้งแต่รัชกาลพระเจ้าติโลกราช (พ.ศ. ๑๘๔๘) ถึงสิ้นรัชกาลพระเมืองแก้ว (พ.ศ. ๒๐๖๘) พระนักปราชญ์ชาวล้านนาได้แสดงความเชี่ยวชาญในภาษาบาลี โดยนิพนธ์วรรณกรรมภาษาบาลีไว้มากมายมากกว่าประเทศใด ๆ ในโลกพุทธศาสนาในยุคเดียวกัน ดังนี้

- อุปปาตะสันติ คัมภีร์อุปปาตะสันติ เป็นวรรณกรรมภาษาบาลีของล้านนาไทยเป็นฉันทภาษาบาลี ใช้สำหรับสวดในพิธีทำบุญสะเดาะเคราะห์และสืบชะตาเมือง เนื้อหาเป็นคาถาทั้งหมด มี ๒๗๕ คาถา มีเนื้อความกล่าวสรรเสริญพระพุทธเจ้า ๒๘ พระองค์ พระปัจเจกพระพุทธเจ้า พระอัครสาวก พระสาวก รวมทั้งเทพยดา ยักษ์ มาร ฯลฯ แต่งโดยพระเถระชาวเชียงใหม่ ระหว่างพ.ศ. ๒๐๒๐-๒๐๓๐ คัมภีร์อุปปาตะสันติ มีข้อความขอความช่วยเหลือขอให้พระรัตนตรัยและบุคคล พร้อมทั้งสิ่งทรงอิทธิพลในจักรวาลรวม ๑๓ ประเภทดังกล่าวมาแล้วช่วยสร้างสันติ หรือมหาสันติ ช่วยสร้างโศคติและอาโรคยะ ช่วยปรุ้งแต่งสันติและอาโรคยะ ขอให้ช่วยรวมสันติ รวมโศคติและรวมอาโรคยะ และขอให้ช่วยเป็นผู้นิรภัยคุ้มครองและ กำจัดเหตุร้ายอันตรายหรือสิ่งกระทบกระเทือนต่างๆ อย่าให้เกิดมีในตน ในครอบครัว ในหมู่คณะ หรือในวงงานของตน และในวงงานของคนอื่นทั่วไป

- **อุปปัตตินิทาน** เป็นนิทานที่กล่าวถึงที่มาของพระคาถาชินบัญชรไว้ว่า สมัยหนึ่งยังมีราชกุมารของกษัตริย์ลังกาพระองค์หนึ่ง (ในประวัติไม่ได้ระบุพระนามไว้) เมื่อแรกคราวประสูติมาโอรสหลวงทำนายว่า พระกุมารจะมีพระชนมายุได้เพียง ๗ ชันษาเท่านั้น ก็จะถูกอสูรนิบาตหรือฟ้าผ่าตกต้องพระองค์อย่างแน่นอน พอมีพระชนมายุใกล้ครบ ๗ ปี บริบูรณ์ พระราชบิดาทรงวิตกกังวลพระทัยเป็นอย่างยิ่งนัก จึงเสด็จไปนมัสการพระอรหันต์ทั้งปวงในลังกาทวีปเพื่อขอคำชี้แนะปรึกษาและหาทางแก้ไข พระอรหันต์ทั้งปวงจึงประชุมกันบนปราสาทชั้นที่ ๗ ใกล้สี่หบัญชร ได้ช่วยกันผูกพระคาถานี้ขึ้น ณ ตรงที่ใกล้ปล่องสี่หบัญชรนั้น เหตุนั้นพระคาถานี้จึงปรากฏชื่อว่า “ชินบัญชร” แปลว่า กรง หรือหน้าต่างของพระชินเจ้า ซึ่งโดยปริยายหมายถึงเครื่องป้องกัน โดยนำคำว่าบัญชรซึ่งเป็นมงคลนามมาใช้ในการตั้งชื่อพระคาถา ส่วนชื่อ “ชยปัญชรหรือไชยะเบ็งชร” ตามภาษาล้านน่านนั้น แปลว่า กรงล้อมแห่งชัยชนะ ถือว่าเป็นมงคลนามเช่นกัน

จากการกล่าวถึงพระคัมภีร์หรือวรรณกรรมอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับพระคาถาชินบัญชรนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า พระคาถาชินบัญชรฉบับล้านนา คือคัมภีร์อุปปาตะสันติ ซึ่งเป็นวรรณกรรมภาษาบาลีของล้านนาไทยและอุปปัตตินิทานนั้นจะใกล้เคียงกับฉบับลังกาเป็นส่วนใหญ่ มีที่ต่างกันเพียงเล็กน้อยเท่านั้นโดยฉบับลังกาจะเน้นการสวดให้ผู้อื่น ส่วนฉบับล้านนาและฉบับอื่นๆ จะเน้นการสวดให้กับตนเอง ถึงแม้จะสวดให้ตนเองหรือสวดให้ผู้อื่นฟัง การสวดมนต์ด้วยความตั้งใจจนจิตเป็นสมาธิ แล้วใช้สติพิจารณาจนเกิดปัญญาและความรู้ความเข้าใจ ประโยชน์สูงสุดของการสวดมนต์นั้นก็คือ จะทำให้เป็นผลกับผู้สวด จนสำเร็จเป็นพระอรหันต์จุดประสงค์หลัก ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์แก่จิตตน และประโยชน์แก่จิตอื่น ที่ว่าประโยชน์แก่จิตตน คือ เสี่ยงในการสวดมนต์จะกลบเสียงภายนอกไม่ให้เข้ามารบกวนจิต ก็จะทำให้เกิดความสงบอยู่กับบทสวดมนต์นั้นๆ ทำให้เกิดสมาธิและปัญญา เข้ามาในจิตใจของผู้สวด ที่ว่าประโยชน์แก่จิตอื่น คือ ผู้ใดที่ได้ยินได้ฟังเสียงสวดมนต์จะพลอยได้เกิดความรู้เกิดปัญญา มีจิตสงบลึกซึ้งตามไปด้วย ผู้สวดก็เกิดกุศลไปด้วย

๔.๒.๒.๔ วรรณคดีประเภทร้อยแก้ว ในสังคมไทยนั้นไม่ว่าจะเป็นอดีตหรือปัจจุบันถือว่าเป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมอันดีงามโดยเฉพาะวัฒนธรรมในด้านภาษาและการสื่อสารซึ่งคนไทยมีภาษาเป็นของตนเอง สามารถที่จะทำการสื่อสารและสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นกับสังคมได้ ทั้งในด้านวัจนภาษาคือภาษาพูด และอวัจนภาษา คือ ภาษาท่าทาง หรือภาษาเขียนก็ตาม กล่าวถึงเฉพาะภาษาประเภทอวัจนภาษา หรือภาษาเขียนนั้นสังคมไทยได้มี

หลักเกณฑ์ในเรื่องการเขียนที่ชัดเจนตามหลักการของภาษาซึ่งภาษาไทยนั้นถือได้ว่าเป็นภาษาที่มีความสละสลวยที่ผู้มีปัญญาสามารถที่นำไปใช้เป็นภาษาสำหรับสื่อสารให้ผู้อื่นได้รับรู้ได้หลาย ๆ นัย เช่น การเขียน การประกาศ เป็นต้น และกล่าวเฉพาะภาษาเขียนเราก็จะพบว่าสังคมไทยได้มีนักประพันธ์จำนวนมากมาสามารถนำเอาหลักภาษาไปอธิบายเรื่องราวต่าง ๆ และสามารถสื่อสารเพื่อให้คนในสังคมได้เข้าใจได้ดี แม้บทสวดมนต์ก็เฉกเช่นเดียวกันที่ได้มีผู้นำไปอธิบายในรูปของภาษาเขียนซึ่งจัดอยู่ในประเภทของวรรณคดีประเภทร้อยแก้ว คือการเขียนเป็นเรื่องราวเพื่อชักจูงจิตใจของผู้อ่านให้คล้อยตาม สำหรับวรรณคดีประเภทร้อยแก้วที่เป็นการแต่งขึ้น เพื่ออธิบายความของบทสวดมนต์พระคาถาชินบัญชรนั้นมีอยู่หลายลักษณะซึ่งเราสามารถนำมาอธิบายได้ดังนี้

๑. วรรณคดีประเภทร้อยแก้วของบทสวดมนต์พระคาถาชินบัญชร ในลักษณะของบทประพันธ์ประเภทประวัติศาสตร์

สำหรับการนำบทสวดมนต์พระคาถาชินบัญชร ไปอธิบายความในลักษณะของวรรณคดีประเภทร้อยแก้วนั้นในเชิงประวัติศาสตร์นั้นหมายถึงการที่นักประพันธ์ได้นำเอาบทสวดมนต์นี้ไปอธิบายเพื่อขยายความและศึกษาให้เห็นถึงที่มาของบทสวดมนต์นี้ว่าแท้จริงแล้วบทสวดมนต์นี้มีความเป็นมาในเชิงประวัติศาสตร์อย่างไร โดยได้พยายามที่จะเชื่อมโยงข้อมูลจากแหล่งอื่น ๆ ที่มีการอ้างอิงไว้ก่อนหน้าว่า บทสวดมนต์บทนี้แต่งขึ้นเมื่อใด สมัยใด โดยผู้แต่งชื่ออะไร และมีวัตถุประสงค์ในการแต่งอย่างไร เป็นต้น ซึ่งเป็นลักษณะของการแต่งเพื่อค้นหามูลที่มาจากบทประพันธ์นี้ในเชิงประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ก็เพราะว่าบทประพันธ์นี้ได้รับความนิยมจากประชาชนเป็นอย่างมากทำให้มีผู้ศึกษามาก และมักจะมีปัญหาหรือคำถามว่าแท้จริงแล้วใครเป็นคนแต่ง ซึ่งวรรณคดีที่ได้รับอิทธิพลจากกระแสดังกล่าวและได้นำไปศึกษาอย่างละเอียดและชัดเจนนั้นก็ได้แก่ ผลงานของ ษรวัฒน์ ในเรื่อง “ชินบัญชร สวดมนต์อย่างไรให้ใจเป็นสุข” ที่ได้นำเอาบทสวดมนต์นี้ไปศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์ซึ่งแม้จะไม่ได้บทสรุปที่ชัดเจนนักแต่ก็เป็นการนำเสนอข้อมูลที่ชัดเจนระดับหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่จะไปศึกษาในอนาคตได้^{๓๔}

^{๓๔} ษรวัฒน์, ชินบัญชร สวดมนต์อย่างไรให้ใจเป็นสุข, (กรุงเทพมหานคร : จูปีตัส, ๒๕๕๐), หน้า ๓.

๒. วรรณคดีประเภทร้อยแก้วของบทสวดมนต์พระคาถาชินบัญชร ในลักษณะของบทประพันธ์ประเภทคำสอน

สำหรับวรรณคดีร้อยแก้วประเภทคำสอน หมายถึง วรรณคดีร้อยแก้วที่แต่งขึ้นเพื่อสร้างศรัทธาความเชื่อและให้ข้อคิดคำสอนเกี่ยวกับการละชั่วประพฤติดีอันเป็นลักษณะคำสอนหลักในทางศาสนา ซึ่งเนื้อเรื่องโดยมากจะมาจากคัมภีร์โดยตรง หรือนำเค้าเรื่องมาผูกโยงเป็นเรื่องที่มีเนื้อหาชักจูงจิตใจให้เกิดความซาบซึ้งในคำสอนของศาสนาสำหรับผลงานที่เกี่ยวข้องกับคำสอนที่มีรากฐานหรือเค้าเรื่องมาจากบทสวดมนต์พระคาถาชินบัญชรในเชิงร้อยแก้วที่สำคัญและมีผู้กล่าวถึงได้แก่

๑. ผลงานซึ่งรวบรวมโดยสุภาพ หอมจิตร เรื่องสวดมนต์ตัดกรรมและคำสอนของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พฺรหฺมรํสี) โดยได้แทรกข้อคิดคำสอนไว้มากมายซึ่งถือว่าเป็นวรรณคดีร้อยแก้วที่ทรงคุณค่าเล่มหนึ่ง^{๓๙}

๒. ผลงานของประเสริฐ บุญตา เรื่องพาหุง ๑ การเผชิญภัยของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นผลงานเกี่ยวกับการการนำเอาบทสวดพาหุงนี้มาอธิบายเพื่อให้ผู้ศึกษาเข้าใจในเหตุการณ์และหลักธรรมสำคัญในคาถาบทต่าง ๆ โดยละเอียดซึ่งถือได้ว่าเป็นการพยายามให้ข้อมูลเกี่ยวกับบทสวดมนต์นี้และมีหลักธรรมบางส่วนใกล้เคียงกับพระคาถาชินบัญชรได้เป็นอย่างดี^{๔๐}

๓. ผลงานของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) เรื่อง “อานุภาพพระปริตร”^{๔๑}

๔. ผลงานของสำราญ นักการเรือน ธรรมะจากเจ็ดตำนาน สิบสองตำนาน^{๔๒} (ชอบ อนุจารีเถระ) เรื่อง “ตำนานสวดมนต์”^{๔๓}

^{๓๙}สุภาพ หอมจิตร, สวดมนต์ตัดกรรมและคำสอนของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พฺรหฺมรํสี), (กรุงเทพมหานคร : เลียงเชียง, ๒๕๕๐), หน้า ๕.

^{๔๐}ประเสริฐ บุญตา, พาหุง ๑ การเผชิญภัยของพระพุทธเจ้า, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรุงเทพ ๑, ๒๕๕๐), หน้า ๕๑.

^{๔๑}พระธรรมโกศาจารย์, (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), อานุภาพพระปริตร, หน้า ๒-๑๐.

^{๔๒}สำราญ นักการเรือน, ธรรมะจากเจ็ดตำนาน สิบสองตำนานและคาถาพาหุง, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๔๒-๕๐.

^{๔๓}พระธรรมโกศาจารย์, (ชอบ อนุจารี), ตำนานสวดมนต์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลียงเชียง, ๒๕๑๓), หน้า ๖๘-๗๐.

จะเห็นได้ว่าเอกหลักฐานเหล่านี้ได้แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของบทสวดมนต์นี้และจัดได้ว่าเป็นวรรณคดีประเภทคำสอนที่มุ่งจะให้รายละเอียดเกี่ยวกับหลักธรรมที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตซึ่งมีปรากฏในบทสวดมนต์พระคาถาชินบัญชร ซึ่งวรรณคดีประเภทคำสอนโดยมากจะเน้นในเรื่องเนื้อหาสำคัญที่เกี่ยวข้องกับคำสอนทางพระพุทธศาสนา หรือคติเตือนใจที่ได้จากเรื่องนั้น หรืออีกประการหนึ่ง เนื้อเรื่องในพระคาถาชินบัญชร ก็มีคติชีวิตในทางด้านการศึกษาเป็นอย่างดี จะเห็นได้ว่าวรรณคดีประเภทคำสอนนั้นมุ่งที่จะสอนในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตการละชั่วทำดีซึ่งเป็นแนวทางในการปฏิบัติของศาสนาหรือหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนา

จากการกล่าวมาทั้งหมดเกี่ยวกับอิทธิพลของบทสวดมนต์พระคาถาชินบัญชรในด้านวรรณกรรมในสังคมไทยนั้นจะพบว่าสังคมไทยได้รับเอาวรรณคดีเรื่องนี้ไปถ่ายทอดในหลายลักษณะ เช่น ร้อยแก้ว หรือร้อยกรองซึ่งโดยมากจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคำสอนมากกว่าประเด็นอื่น ๆ ซึ่งบทประพันธ์ดังกล่าวได้ให้คุณค่าและอรรถรสแก่ผู้อ่านได้เป็นอย่างดีโดยเฉพาะในแง่ของการโน้มน้าวขับเคลื่อนจิตใจให้ผู้อ่านคล้อยตามและสามารถที่จะนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในอนาคตได้ อนึ่งเราจะพบว่าจากการพิจารณาประเด็นในเรื่องเกี่ยวกับอิทธิพลบทสวดมนต์ในด้านวรรณคดีนั้นแสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาได้มีส่วนในการฝึกสอนให้สังคมเกิดความรู้สึกซาบซึ้งและหันมาปฏิบัติต่อพระศาสนาได้อย่างถูกต้อง